

AD LIBRI III.

DECRETALIUM
TITULUM XXXVIII.

De Jure Patronatus.

TRACTATUS.

P R Æ F A T I O.

NON habet opus commendatione hujus Tituli utilitas: satis quippe seipsa ostendit. In usu enim rerum & quotidianis experimentis versatur. In tractatione verò hanc methodum observabimus, ut Jus Canonicum cum Jure Civili, quantum licebit comparemus: nec enim tantum in *hoc Tit.* sed in omnibus ferè Titulis & tractatibus, Juris Civilis cum Canonico conjunctionem non tantum ad ornatum & illustrationem, sed etiam ad difficiliore nodos solvendo perutilem, imò necessarium reperiemus. In hoc verò *Paratitolo*, Juris Patronatus originem, diversas appellationes, definitionem & divisionem trademus. Et quidem primùm convenienter instituto nostro repetemus ex Jure Civili, quæ vel ad originem Juris Patronatus patefaciendam, vel ad emergentium controversiarum decisionem pertinere videntur.

Notissimum quidem est Jura Patronatus primùm concessa & indulta fuisse ædificatoribus, fundatoribus vel instauratoribus Ecclesiarum, Oratoriorum, Capellarum, Monasteriorum, sacrorum denique omnium locorum, id est dicorum Deo & Sanctis; vel etiam fundatoribus & instauratoribus locorum venerabilium, qualia sunt Orphanotrophia, Xenodochia, Nosocomia, Gerontocomia, Collegia, & hujusmodi loca venerabilia, quæ locis sacris solent adjungi, & iisdem privilegiis donari. De quibus etiam statim agitur in *Codice post Titulum de sacrosanctis Ecclesiis*, nempe sub *Titulo de Episcopis & Clericis*: quia nimirum sicut Episcopi in Ecclesias & loca sacra & religiosa in eorum diocesi posita, jurisdictionem, observationem & inspectionem habent: ita & in omnia hujusmodi, quæ supra retulimus, venerabilia loca notissimum est Jus obtinere. Juris Patronatus subobscura quædam vestigia in *Digestis* licet indagare. Et quidem si quis opus publicum suâ pecuniâ & liberalitate vel excitasset à fundamentis, vel ab alio ædificatum, & vetustate collapsum instaurasset, aut exornasset; operi perfecto vel restitu-

to nomen inscribere poterat : non eratis tamen, si restituerat tantum, sed manentibus priorum titulis, qui ea opera fecerant *L. 2. §. ult. L. 3. §. ult. & Lege ult. §. ult. ff. de Operibus publicis*. Idem erat si vel aram, vel statuam, aut signum Deo poneret. Solebat enim cum nomine illius Dei, nomen ponentis & dicantis aram vel signum subscribi *Lege Titia §. ult. ff. de auro & argento legato*. Quod & ex veteribus inscriptionibus facile colligitur. Hygenus in fine *lib. de limitibus agrorum* ait, *In finibus coloniarum in honorem Conditorum aras inscriptas fuisse nominibus eorum*. Nec tantum qui opera publica, aras & statuas, sed & qui ludos vel certamina publica in honorem Deorum instituebant; eos suo nomine appellabant, & suo nomine celebrari præcipiebant, certâ formâ, legibus & conditionibus præscriptis. Sed etiam sibi & hæredibus, vel quibus libuerat, in institutione nominatim cavebant, ut hujusmodi ludis præessent, tanquam Agonothetæ *Lege 6. & 21. §. 3. & Lege penult. ff. de annuis legatis*, & in elegantissima specie *Legis Septimia ff. de pollicit.* in qua Modestinus respondet, *quo casu certaminis editio licita est, formam pollicitationi datam servandam esse*. Et ut eorum voluntas accuratius observaretur, addere solebant hanc clausulam; *ut si conditionibus adscriptis Respublica non pareret, heredes pecuniam sibi haberent*. Quæ clausula necessaria erat; alioquin hæredes solutæ pecuniæ repetitionem non habebant, sed in alios usus publicos convertebatur, ut Interpretes notant ad *d. Legem 21. ff. de annuis legatis*.

Qui verò templa & ædes sacras exædificabant, ipsi Conditores, præeunte solemnibus verbis Pontifice, postem templi tenentes, consecrationis verba nuncupare solebant, simulque formam & modum sacrorum peragendorum, certasque leges & conditiones imponere solebant, quas in tabulas vel columnas inscribebant, ut pluribus docuit doctus. Briffonius in *Formulis*.

Consequens est, ut propius accedamus ad Religionis Christianæ protectores & defensores, Imperatores; eorumque constitutiones de Jure Patronatus indicemus. Veteres quidem Interpretes Latini non aliunde Jure Patronatus originem repetunt, quam à Justiniani *Novellis 57. cap. 2. 58. 67. cap. 2. 123. cap. 18. & 131. cap. 7. & 10*. Quamvis multum ante Justinianum Zeno Imperator de Jure Patronorum, sive fundatorum Ecclesiarum, velut jam obtinente, constitutionem ediderit, quæ numeratur ordine 15. *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*: licet non integra extet, sed ejus tantum epitome ex *Nomocanone Photii tit. 2. cap. 2. de Aedificatione Ecclesiarum*: licet & aliam breviorum epitomen ex synopsi Basilicæ habeamus; quam & Cujacius retulit *lib. 12. Observat. cap. 28*. cujus Legis sententiam, quia singularia multa continet in favorem Religionis, referemus. Qui donaverat aliquid mobile vel immobile, Ecclesiæ ædificandæ, Oratorii, Xenodochii, vel cujuscumque sacri aut venerabilis loci gratiâ, ultrò & sponte, non aliquâ causâ præcedente, sed solius liberalitatis exercendæ causâ; quamvis ex una tantum parte voluntas donantis, vel potius pollicentis processisset, *novopapæ*, nullo scilicet donationem accipiente & ratum habente (*sans acceptation de personne*;) ita ut intra pollicitationis formam & modum consisteret; imò quamvis opus nondum inchoatum fuisset: valebat tamen hujusmodi pollicitatio, dummodò insinuata fuisset. Quod ita intel-

ligendum ex posteriori *Lege Justiniani 19. ejusdem tit. si summam quin-
gentorum solidorum excederet. Favore quidem Reip. & Municipiorum
receptum antea fuerat, ut nasceretur actio ex pollicitatione, si quis opus
publicum facturum aut pecuniam in eam rem daturum polliceretur: quod
sub hac conditione intelligendum, si causa justa pollicendi intercederet,
vel si operi manum admovisset pollicitator. Nuda enim pollicitatio non
obligat *Lege 1. §. 1. & seq. ff. de Pollicitationibus*. Favore tamen Re-
ligionis, quamvis nulla causa subsit, necdum opus inchoatum fuerit;
nihilominus in casu *dictæ Legis 15.* obligatio & actio nascitur, id est con-
dictio ex *Lege Zenonis*, quæ hoc jus singulare induxit, per quam &
ille qui promisit & ejus hæredes Ecclesiam, Oratorium, vel Xenodo-
chium perficere compelluntur: ad quod faciendum ab Episcopis & Oeco-
nomis Ecclesiarum compelli possunt: quibus peractis universa admini-
stratio postea procedet secundum leges & condiciones à fundatoribus
impositas. Quod & plenius confirmatur à Justiniano in *Lege 46. Cod. de
Episc. & Clericis*; ut nempe in posterum statuere possit fundator, quos
Curatores & Oeconomos Ecclesiæ, vel Xenodochiis præficiat. Quod
si super his rebus nihil expresserit, ad curam & inspectionem Episcopo-
rum pertinebit: qui quidem si per negligentiam, gratiam vel aliquod
aliud vitium ad executionem voluntatem fundatoris non perducant, ad
Metropolitanos cura devolvitur: & postremò popularis actio datur cui-
libet privato, per quam fundatoris voluntatem hæredes cogantur implere.
Quæ confirmantur *Novellis Justiniani*, quas supra enumeravimus: in
quibus & commemorantur præterea reliqua Patronorum ferè jura, Nomi-
nationis & electionis Clericorum ordinandorum ab Episcopo Dicece-
sano; inspectio & observatio administrationis & ministerii peragendi in
Ecclesiis & aliis locis venerabilibus juxta condiciones & leges dictas à
fundatoribus. Quæ præcipua cura hæredum fundatoris: & si per negli-
gentiam, avaritiam & dolum cessaverint, ea cura regulariter pertinet ad
Episcopos *dicta Lege 46. Cod. de Episcopis*; in cujus initio notandum non
posse prohibere fundatorem ne Episcopus eam curam suscipiat; sicut nec
quidquam Canonibus contrarium in foundationis conditionibus apponere.
Quam in rem videndus Balsamo ad *Nomocanonem Photii tit. 2. cap. 2.* &
ad *Can. 1. Synodi*, quæ vulgò Prima-secunda appellatur.*

Veniamus ad Jus Canonicum. In antiqua Ecclesia nihil præ cæteris
Patronos habuisse juris ostendimus in *Tractatu nostro de veteri jure Pa-
tronatus*, & refutavimus veterum Interpretum opinionem, qui in *Canoni-
bus Gelasii Frigentius & pia mentis XVI. Quest. 7.* jus processionis
pro jure Patronatus accipiunt. Hoc tantum certi reperimus, aliquando
nomina fundatorum Ecclesiis, Oratoriis & Xenodochiis imposita fuisse.
Quod & pluribus exemplis confirmavimus. Unde & hodie in Romana
Ecclesia Titulus Equitii, Titulus Pastoris, Titulus Damasi, Titulus
Vestinae, Titulus Lucinae. Quod non tantum exemplis ab historia Ec-
clesiastica petitis; sed etiam ex Veteri Testamento, unde incepisse pu-
tamus, potest illustrari. *Geneseos cap. 30. v. 14. erexit Jacob Titulum
lapideum in loco, in quo locutus fuerat ei Deus, libans super eum liba-
mina, & effundens oleum*: qui locus inseritur in formula Dedicationis &
Consecrationis Ecclesiarum in *veteri Ordine Romano*. Et eodem Gene-

Teos cap. v. 20. erexit Jacob Titulum super sepulchrum ejus. Eadem significatione Titulus accipitur in Levitico cap. 26. Numeris cap. 32. In 2. verò Regum cap. 18. præclarum locum non debeo prætermittere: Porro Absalom erexerat sibi, cum adhuc viveret, Titulum, qui est in valle Regis. Dixerat enim: non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei: vocavitque Titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalon usque ad hanc diem. Eodem sensu 4. Regum cap. 23. Isaia cap. 19. Ezechielis 39. & 1. Machabæorum 14. Titulum verò 70. Interpretes ubique ferè τίτλω. In 4. Regum cap. 23. τὸ σκόπιον, & Ezechielis 39. ἀμύδιον vertunt.

Quibus verò aliquid amplius tribuatur fundatoribus, antiquiores non reperio quàm Arausici I. sub Valentiniano III. & Leone I. Canonem 10. & Arelatensis II. Canonem 36. quibus nominatio & electio Ordinandi conceditur specialiter Episcopo, qui in alterius Episcopi territorio Ecclesiam vel Oratorium ædificaverit: simulque præcipitur, ne quid ex his, quæ à fundatore Episcopo collata sunt, auferre & adimere liceat. Specialiter dixi concessa ea jura Episcopo. Nam iisdem Canonibus sæcularibus nominatim denegantur. Benignè tamen & provocandæ liberalitatis fidelium, etiam Laïcorum, erga Ecclesias & pauperes occasione, non multò post eadem jura producta fuerunt ad Laïcos. Et quidem primò receptum in Oratoriis, quæ in agris & villis ad vitandam fatigationem familiæ permissum est ædificari Can. 14. Concilii Agathensis sub Alarico Rege an. Christi 506. Dicitur Canon permittit hujusmodi Oratoria habere extra parœcias, in quibus, ut eleganter ait, legitimus est ordinariusque conventus fidelium, ut in dictis Oratoriis Missas audiant extra solemnitates anni majores, Pascha, Natale Domini, Epiphania, Ascensionem, Natale S. Joannis Baptista, vel si qui dies in festivitatibus habentur. Quod & confirmatur, & ab Oratoriis ad Parœcias tractum est in Concilio Aurelianensi IV. Can. 7. & 33. anno 541. Alia pleraque postea jura nova, procedente tempore, Patronis indulta fuerunt, de quibus suis locis agemus. Præstat tamen adnotare Canonem 19. Concilii Emeritensis sub Vitaliano Papa an. Christi 666. cujus in fine hæc verba sunt: Eorum, nomina, à quibus Ecclesias constat esse constructas, vel
 ” qui aliquid his sanctis Ecclesiis videntur, aut visi sunt contulisse; si viventes in corpore sunt, ante altare recitentur tempore Missæ; quòd si ab
 ” hac discesserint luce, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur
 ” suo ordine.

” Ex his omnibus colligimus Patronorum jura, quæ supra congessimus, vel ad honorem, vel ad onus, aut commodum Patroni pertinere. Et quidem ad Patroni honorem referimus, ut Ecclesia, Oratorium, vel Xenodochium Patroni nomine appellentur; & ut in sedendo, procedendo, & publicis precibus ejus ratio prima habeatur. Ad onus & curam, ut prospiciat & obseruet, ne quid circa temporalia vel spiritualia detrimenti capiat locus sacer vel religiosus & venerabilis. In spiritualibus quidem, ut vigilet circa divinorum mysteriorum & ministeriorum celebrationem & exhibitionem secundum præscriptas & appositas in fundatione conditiones & leges. Circa temporalia prospicere debet, ne redditus immiuantur, & in alios usus avertantur contra voluntatem fundatoris. Ad

commodum autem Patroni vulgò refertur, Nominatio, Electio, five Præsentatio Clericorum, Administratorum, Oeconomorum & aliorum, quorum opera necessaria est ad cultum & obsequium in sacris & venerabilibus locis. Et quamvis, si propriùs inspiciamus, hæc omnia opera Patroni & ejus hæredum gratuita esse, nec citra labem simoniæ aliquam utilitatem & compendium exinde captare debeat; tamen ad commodum pertinet exhibitio alimentorum, quæ præstanda sunt, si Patronus ad inopiam vergat: itemque si quos census, vel redditus, & præstationes exceperit, & servaverit sibi suisque hæredibus fundator; sicut paucis Glossa & Interpretes tractant ad *Canonem Frigentius*, *Canonem Piamentis*, & *Canonem Quicumque* XVI. Qu. 7.

Hactenus de origine juris Patronatus & ejus juribus, velut perindidem. Superest ut varias illius juris appellationes secundùm temporum vicissitudines attingamus: & postremò posita definitione & divisione juris Patronatus *Paratitulum* concludamus.

In veteribus Canonibus pro jure Patronatus & Patronis, Fundatorum & foundationis nomen usurpatur: Græcè *δαμύπρας*, & *ἡ χορηγικὸν δικαίον* appellabant. Patroni enim & Patronatus nomen non valdè est antiquum in hoc sensu. Unde & in *cap. 1. & 2. hujus tit.* additum est Patroni & Patronatus nomen. Nam & in ipsis Conciliis, ex quibus sumpta fuerunt, nec apud antiquos Collectores Decretalium reperiuntur.

Non est antiquioris originis Advocati, Advocationis & Advocatiæ nomen pro jure Patronatus: quamvis sæpiùs in antiquis Canonibus & Legibus Advocatorum Ecclesiarum mentio occurrat, quod explicabimus. Et quidem originem Advocatorum Ecclesiæ eorumque officium repetere debemus ex *Canonibus 42. & 64. Concilii Africani* vulgò dicti in *Cod. Canonum Ecclesiæ & in Can. ab Imperatoribus* XXI. Quæst. 3. Et quidem in *d. Can. 42.* qui ex quodam Concilio Carthaginensi sumptus est anno 401. Christi, decernunt Patres Concilii, ut *ab Imperatoribus adversus potentias divinum cum Episcoporum provisione Defensores delegentur.* In *Can. 64.* ex Concilio alio Carthag. septem post annis habito, decernunt Patres, ut *nomine provinciarum omnium Africa Legati ad Comitatum perrecturi, petant ab Imperatoribus facultatem Defensores constituendi Scholasticos, qui in actu sunt, vel in munere defensionis causarum, ut more Sacerdotum provincia defensionem Ecclesiarum suscipiant, & negotiis Ecclesiasticis, quoties necessitas flagitaret, ingrediantur Judicum secretaria.* Non caruit eventu prospero hujusmodi legatio. Nam Imperatores, quod à Legatis postulatum fuit, benignè concesserant. Continentur rescriptum in *Lege 38. Cod. Theod. de Episcopis & Clericis.* Inscriptio & subscriptio constitutionis convenit cum tempore *d. Can. 64.* iisdem Imperatoribus & Consulibus edita fuit, & directà ad Porphyrium Proconsulem Africæ. Denique verba Legis respondent verbis Canonis. Quoniam tamen explicatione indigent, ea referemus. *Non per Coronatos, sed per Advocatos eorum arbitrati, & Judicibus innotescant, & sortiantur effectum. Sacerdotes verò provincia erunt solliciti, ne sub hac privilegii excusatione, &c.* Quos Canon vocavit *Scholasticos in actu*, Concilium Sardicense *Can. 9.* vocat *Scholasticos de foro*, qui scilicet in judiciis & veris litibus versabantur; ad differentiam Scholasticorum & Declamato-

rum, qui in umbra exercebantur, vel docebant. Ex Advocatorum itaque forensium collegio & corpore Pauperum & Ecclesiarum Patronos & Defensores generales in omnibus causis constitui concesserunt Imperatores. Ait Canon, *more Sacerdotum provinciarum*. Et quidem de Sacerdotibus provinciarum multi multa scripserunt, præcipuè Dominus Cujacius in *tribus libris postremis Codicis*.

Quod ad rem nostram pertinet, apud Paganos & Gentiles solebant ex Advocatorum tantum collegio eligi, qui vocabantur Sacerdotes provinciarum, qui nempe singularum provinciarum templa, sacra & reditus eis assignatos procurarent *Lege 46. & 112. Cod. Theod. de Decurionibus*, in qua & Sacerdotium illud *Archierosyna* appellatur: & ipsi *Ἀρχιερείς*, id est Pontifices ab Eusebio vocantur *lib. 8. Hist. Eccles. cap. 27.* loco ab Interprete non intellecto: ita vocati, quia reliquis flaminibus, qui in mancipiis erant, præficiantur. Hujusmodi Sacerdotes sub Imperatoribus Christianis de Paganis ut plurimum eligebantur *d. Lege 112. & Lege 20. Cod. Theod. de Sacrificiis & Templis*. Ad instar igitur & formam hujusmodi Sacerdotum Gentilium concedunt Ecclesiis Africæ Imperatores, ut seligant ex Advocatorum corpore, quos Defensores velint: qui scilicet eandem curam & munus pro rebus Ecclesiæ suscipiant, quam paganæ superstitionis Sacerdotes pro solemnibus & cultu suorum templorum gerebant; & ne etiam compellerentur Christiani sua desideria & causas per hujusmodi Sacerdotes provinciarum, qui potissimum, ut diximus, ex Gentilibus seligi solebant, Judicibus insinuare: nec etiam per Coronatos: qui locus obscurus est. Malè in *Cod. Theodosiano* emendant, *Honoratos*. Coronatos intellige Christianos illos, qui, gentilium erroribus nondum omnino evulsis, in publicis pompis aut sacrificiis coronati processerant: quas coronas etiam aliquando suppliciorum metu gestare compellebantur; ne tanquam Christiani puniendi ad tribunalia Judicum raperentur. Sacerdotes etiam provinciarum & flamines coronati sacrificiis & cultui Deorum vacare solebant: eoque habitu editionibus ludorum præerant Agonothetæ & Sacerdotes provinciarum. Et quidem aureas coronas gestabant, Tertulliano teste *lib. de Idololatria cap. 17. & 18. & lib. de Corona militis cap. 13. Sunt & provinciales aurea*. Nec locus sollicitandus fuit. Nam & apud Arrianum *lib. 1. cap. 19.* Nicopolitanus Sacerdos auream coronam gestasse dicitur. Et inter opima spolia sacerdotalem coronam numerat Ammianus Marcellinus *lib. 29.* Coronatos itaque meritò cum provinciæ Sacerdotibus *d. Lex 38.* conjungit: sicut & Innocentius I. *in signi epist. 13. ad Synodum Toletanam cap. ult.* quam & integriorem nobis dedit doctissimus Sirmondus *tom. 1. Concil. Galliæ pag. 41.* Neque de Curialibus aliquem venire ad Ecclesiasticum Ordinem posse, qui post baptismum vel Coronati fuerint, vel Sacerdotium, quod dicitur, sustinuerint, & editiones publicas celebraverint. Quod idè sancitum indicat Tertul. dicto *cap. 18.* quia hujusmodi corona non tam dignitatis & honoris publici, quam idolorum officii nos astringunt: & velut ab initio idololatria dicata, habent prophanationis suæ maculam. Apertiùs in *lib. de Corona Militis cap. 13. & in omnibus istis idololatria in solo quoque sensu coronarum, quibus omnia ista redimta sunt.* Unde & in *cap. 9.* idem Tertul. quis denique

Patriarches, quis Levites, quis Prophetes, aut Sacerdos, aut Archon, quis vel postea Apostolus, aut Evangelisator, aut Episcopus invenitur Coronatus? Ex quo loco vir doctissimus ad Sacramentarium Gregorii I. in Notis pag. 362. Mitrarum usum mille tantum abhinc annis cœpisse non inerudite colligit. In Concilio Eliberitano Can. 55. in fine: Sacerdotes, qui tantum sacrificantium coronam portant, nec sacrificant, nec de suis sumptibus aliquid idolis præstant, placuit post biennium accipere communionem. Quem Canonem & rationem hujus severitatis ex Tertul. possumus colligere: Cedamus, ait, succedere alicui posse, ut in paucis honore, in solo honoris nomine incedat, neque sacrificet, neque sacrificiis auctoritatem suam accommodet, non hostias locet, non curas templorum deleget, non vestigalia eorum procuret, non spectacula edat de suo, aut publico, aut edendis præsit. Quæ omnia Magistratum & Sacerdotum provinciarum curam & munus circa cultum idolorum repræsentant: quæ idem Tertul. vix possibile esse evitare Sacerdotibus & Magistratibus agnoscit. Constat ex iis, cur Ecclesia per Coronatos, vel Sacerdotes provinciæ noluerit jura & privilegia Ecclesiarum defendi & propugnari in judiciis, quos & à fidelium communione arcebat per aliquot annorum spatium, & perpetuò prohibebat & amovebat à Clero.

Antiquorum hujusmodi Advocatorum, qui ad defensionem Ecclesiarum vel Monasteriorum à Romanis Imperatoribus impetrabantur ad postulationem Episcoporum; qui & Defensores & Executores vocabantur, cognitio & usus non tantum Galliæ nostræ, sed etiam omnibus ferè populis notissimus fuit, ut constat *Capitulariam Regum nostrorum lib. 5. cap. 2. & 31. & lib. 7. cap. 308. & Lege Boiorum tit. 1. cap. 1. tit. 6. §. 2.* in quibus locis exscribuntur ad verbum; ferè *Canones Africani, & verba Legum, quæ supra notavimus. Diversi tamen hujusmodi Advocati & Defensores, & recentiores sub Regibus nostris & in Occidente ab illis Advocatis, de quibus diximus. Nec enim tantum ex numero Advocatorum, id est Patronorum causarum peti solebant, sed potissimum ex Proceribus & Optimatibus, quos in auxilium advocabat Ecclesia, ut injurias illatas Ecclesiis vindicarent, invasiones & prædas prohiberent non tantum verbis, sed solida vi. Et hi sunt, qui vulgò in recentioribus scriptoribus vocantur Advocati, Vicedomini, Custodes, & Guardias habentes, qui solent conjungi in libris nostris, & in *cap. 23. hoc tit.* ubi plura dicemus. Qualescumque tandem fuerint, originem referre debemus hujusmodi Advocatorum ad illos veteres, de quibus diximus.*

Postremò quia fundatorum jura & officium hujusmodi Advocati usurpaverant pluribus in locis; tum etiam quia Patroni defensionem & tuitionem Ecclesiarum, sicut Advocati, sibi vindicant jure suo: meritò Patronis & fundatoribus Advocatorum & advocatiōnis nomen non tantum in nostris libris, sed etiam apud alios Scriptores tribuitur; præcipuè à Scriptoribus Ecclesiasticis Historiæ Anglicanæ. Eodem ferè modo quamvis ab initio Patroni Ecclesiarum plurimum differrent à fundatoribus: quia tamen fundatores eorumque hæredes tuitionem & patrociniū Ecclesiis, Monasteriis, Oratoriis & aliis locis venerabilibus, quæ fundaverunt, tenentur impendere, & administrationi etiam reddituum invigilare, ne

dissipentur & detrahantur ; ideo fundatoribus tandem Patronorum nomen tributum fuit. Advocati tamen, Patroni, sive Defensores Ecclesiarum & Monasteriorum ab ipsis fundatoribus diligenter separandi sunt : sicut in illustri exemplo foundationis Monasterii sanctæ Crucis Pictaviensis à piissima Regina Radegunde, seorsim singuli discernuntur apud Gregorium Turonensem *lib. 9. cap. 42. sub finem : Te quoque, Beate Pontifex, (Episcopum Pictaviensem intellige) successoresque vestros, quos Patronos in causa Dei diligenter ascisco, si (quod absit) extiterit, qui contra hac aliquid moliri tentaverit, pro refutando & refellendo Dei hoste, non pigeat ad Regem, quem eo tempore locus iste respexerit, vel ad Pictavam Civitatem pro re vobis ante Dominum commendata percurrere. Et post pauca : Simul etiam Principes, quos Deus pro gubernatione populi post decessum meum superesse præceperit, conjuro, &c. ut Monasterium, quod & permisso & solatio Domnorum Regum, patris vel avi eorum construxisse visa sum, ordinasse regulariter, vel dotasse, sub sua tuitione & sermone unâ cum Agnete Abbatissa jubeant gubernare.*

Expositis variis appellationibus Patronorum, consequens est ut juris Patronatus specialiter dicti, secundum propositum & materiam hujus Tituli, definitionem vel descriptionem subjiciamus, quæ est hujusmodi. Jus Patronatus est jus quoddam singulare benignè concessum illis, qui fundaverunt, dotaverunt aut instauraverunt loca sacra, vel venerabilia, vel successoribus eorum ; quod in certis honoribus, oneribus & commodis consistit. Jus singulare vocamus : nam, ut supra diximus, Fundatoribus sive Laïcis sive Ecclesiasticis in Ecclesiis, quas fundaverunt, nihil præ cæteris fidelibus concedabatur. Unde in *cap. 3. hoc tit.* dicitur, *bucusque Ecclesiam Patronos in eo jure sustinuisse*, veluti conniventibus oculis, & ex benignitate quadam contra Juris Canonici regulas, quibus Deo dicata & consecrata usibus humanis eximuntur omnino. Competit verò jus Patronatus primò ipsis fundatoribus & ædificatoribus : quos & sequitur ipso jure, licet nihil de eo fuerit expressum in fundatione : & nisi in contrarium ipsi fundatores caverint velle se liberam fore Ecclesiam, & nihil in eam sibi juris excipere *cap. 25. hoc tit. & passim, & cap. 3. de Ecclesiis ædificandis vel reparandis, & cap. 41. de Testibus.* Latissimè verò definitionem extendimus : non enim tantum comprehendimus loca sacra, quæ nempe ritè & per Episcopos Deo sunt consecrata, qualia sunt Ecclesiæ & Basilicæ, Parœciæ, Capellæ, Oratoria, Monasteria, sed etiam complectimur loca venerabilia, quæ pietatis & Christianæ liberalitatis exercendæ causâ solent constitui, qualia sunt Prochorophia, Nosocomia, Collegia & similia hujusmodi loca : imò & ulterius, si quis in dictis locis sacra mysteria celebranda, statas & solemnes preces, vel quotidie, vel certo anni tempore instituere velit, in institutione & fundatione, consensu Diœcesani Episcopi adhibito, nominatim sibi recipere & servare poterit. Varia autem Patronatus jura, quæ in superioribus attigimus, ad tria capita potissimum reduximus. Vel enim ad honorem, vel ad onus, vel ad commodum Patroni pertinent. Quare non rectè veteres plerique Interpretes jus Patronatus simpliciter definiunt, jus præsentandi, vel potestas præsentandi.

Dividitur autem jus Patronatus in tres species, in Ecclesiasticum, Laicum,

Laicum, & Mixtum : quæ distinctio à personis, quibus jus competit, non est repetenda ; ut nempe dicatur Ecclesiasticum, quod Ecclesiasticis competit ; Laicum, quod Laicis : sed Ecclesiasticum appellatur, quod pertinet ad Ecclesiasticos non simpliciter, sed ratione Ecclesiæ, Monasterii, vel Beneficii, cui jus Patronatus annexum est. Quid enim si Patroni Laici jus suum in aliquam Ecclesiam aut Monasterium transtulerint, ut sæpius videbimus in *hoc tit.* maximè in *cap. 8. 11. & 17. hoc tit. & cap. unico hoc tit. in vi.* Laicum verò dicitur, quod proprii patrimonii ratione, vel jure foundationis, aut successionis Laicis vel Ecclesiasticis personis competit. Mixtum verò, quod ex utroque compositum est. De quibus singulis eorumque differentiis agemus plenius in *cap. 22. 24. 28. & 29. hoc tit.* quarum aliquas Glossa ad *cap. unicum hoc tit. in vi.* exposuit.

AD CAP. I. II. ET III.

Collectores & Interpretes Decretalium antiqui & novi prima tria *hujus Tituli Capitula* referunt ad varias controversias decidendas, quæ oriri solent vel inter plures Patronos, vel hæredes & successores Patronorum, ad quos jus Patronatus transire Jure Civili & Canonico supra docuimus. Et quidem *Caput 3.* ad solos Ecclesiarum fundatores eorumque successores pertinere ipsa verba satis ostendunt. In primo & secundo nulla fundatorum vel Patronorum in integris Conciliis fit mentio : & vera sententia *de Actorum Canonum* non patitur ; quamvis in eam quæstionem trahantur à Collectoribus & Interpretibus. Itaque ne jura nova cum veteribus permisceamus : 1. & 2. *Capituli* argumentum ex integris *Canon. Conciliorum* repetemus. *Caput 1.* desumptum est ex Concilio Cabilonensi II. quod postremo imperii Caroli Magni anno & ejus præcepto convocatum fuit : eo nempe ipso anno, quo per universum Imperium quinque Concilia eodem tempore celebrari jussit, super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam, teste Eginarto in *Chronico anno 813.* & Cabilonensi II. *Can. 26. tomo 2. Concil. Gallix.* Species ita proponitur. Laicis eo tempore Ecclesias obtinentibus, vel ex concessione Regum, vel etiam Laicis potentioribus Ecclesias sibi usurpantibus eo colore, quia in villis eorum & prædiis edificatæ erant Ecclesiæ ; mortuo loci vel villæ Domino, inter ejus hæredes sicut reliquum patrimonium defuncti ; ita & Ecclesiæ cum ipsis prædiis, in quibus erant positæ, & earum redditus dividebantur inter hæredes : adeò ut unius altaris, id est Ecclesiæ formâ loquendi usitatâ in Gallia, plures partes secundum numerum hæredum fierent. Unde variæ controversiæ oriebantur. Singuli enim hæredes suos Presbyteros habere volebant ; ita ut plures in una Ecclesia præessent, & sacra mysteria perturbarentur. Ad comprimendos hujusmodi tumultus, & scandala removenda Patres constituunt, ut Episcopus Civitatis, id est Diocesanus, ad quem de jure communi omnes Ecclesiæ earumque ordinatio pertinent, districtè præcipiat, ne in hujusmodi Ecclesiis Missarum solemnia celebrentur, & ut vulgò loquimur, interdicit ministerio sacro ; donec hæredes omnes in unum Presbyterum consenserint, qui in ea Ecclesia liberè suum ministerium possit peragere. Ea-

demque ferè species est *Capituli 2. in antiqua Decretali & in Canone integro*, ex quo sumptum est, nempe ex *Triburiensi Can. 32. sub Arnulpho Rege*. In *integro Canone* prima verba ostendunt agi de Ecclesia à pluribus cohæredibus obfessa, ut si Episcopo præcipiente, sub uno Presbytero Ecclesiam procurari non consentiant, Episcopus tollat inde reliquias, & sub magna cura eas collocet, & simul Ecclesiæ claudat ostia, & obfignet sigillo; nec sacrum ministerium in ea celebrari permittat, antequam unum omnes eligant Presbyterum. Nempe hoc 2. *Can.* quia malum increfcebat, augentur etiam pœnæ. Si tamen verum amamus, hujusmodi Canones propriè ad Jus Patronatus & adversus Patronos non fuerunt promulgati: quod & ex veteribus Interpretibus quidam subodorati sunt. Mitiùs enim agendum fuisset cum benefactoribus & fundatoribus Ecclesiarum. Unde & Interpretes veteres abiisse in desuetudinem notant pœnas istorum Canonum: quas & omiserunt Patres Concilii Lateranensis sub Alexandro III. ex quo petitum est *Capitulum 3. hoc tit.* in quo hujusmodi pœnæ non commemorantur: cujus *Capituli* desumpti ex *Can. 17. Concilii Lateran. sub Alexandro III. anno 1179.* hæc est sententia. Vacantibus Ecclesiis, in quibus jus Patronatus vel plures simul fundatores, vel plures eorum hæredes simul sibi vindicabant, in ordinandis hujusmodi Ecclesiis & Rectore præficiendo, qui Ecclesiam regeret, gravissimæ discordiæ exoriebantur; eo quod singuli fundatores, vel singuli hæredes Episcopo, Archidiacono, vel alii Prælato, ad quem institutio spectabat, seorsim diversos Clericos præsentarent. In hujusmodi discordia fundatorum & hæredum constituunt Patres illum Clericum præferendum & instituendum, qui pluribus suffragiis adjuvatur, & qui dignior est. Quod si metuat Episcopus, ne propter hanc prælationem grave aliquod scandalum oriatur, ejus arbitrio permittitur illius Ecclesiæ viduatæ Ordinatio: eademque potestas ei conceditur, si inter Patronos super ipso jure Patronatus exorta controversia intra quatuor menses non possit decidi. In integro Concilio brevius tempus, trium scilicet mensium indulgetur. Eadem etiam de re plenius tractatur in *cap. 12. 22. & 27. hoc tit.* in quibus etiam quatuor vel sex mensium fit mentio; in quibusque conciliandis post varias Glossæ & Interpretum solutiones ad *dicta cap.* verior ea videtur, quam attigerunt, ut quamvis in *cap. 22. hoc titulo* nulla fiat mentio & differentia inter Patronatum Laicum & Ecclesiasticum: per id tamen quod dicitur in *eo cap.* quatuor menses Laicis Patronis concessi tantùm intelligantur ad præsentandum, sicut ex *cap. 3. & 22.* colligere possumus. Et quidem in *cap. 3.* (quod profectò de Patronis tantùm Laicis loqui hæredum nomen significat) & in *integra Decretali Capituli 22.* nominatim Laicorum Patronorum mentio fit. Ecclesiasticis verò personis, quibus scilicet, sicut in *Paratitulo* diximus, ratione suarum Ecclesiarum vel Beneficiorum jus Patronatus competit, sex menses indulgentur. Quam interpretationem postea confirmavit Bonifacius VIII. in *cap. unico §. 1. de jure Patron. in VI.*

Ratio hujus novi juris constituendi & certi temporis præfinitiendi, intra quod tenerentur Patroni præsentare, vel suo jure excidere, exprimitur in *d. cap. 27. in integra Decretali*; ne propter discordias & dissensiones Patronorum Ecclesiæ plus debito remaneant viduatæ Rectoribus:

quod in ipsarum grave dispendium noscitur redundare. Numerandum verò tempus illud est à die, quo Patronus noverit Ecclesiam vacare *cap. 22. hoc tit.* Et quidem tempus continuum est, ex quo noverit, ut etiam festi dies numerentur. Illud verò jus novum esse diximus, quo primùm tres menses in Concilio Lateran. postea quatuor Laicis Patronis & sex Ecclesiasticis concessi fuerunt. Nam antiquioribus Canonibus nullum tempus nominatim præfinitum fuit, quibus etiam parum nota fuit Patronatus Ecclesiastici & Laici differentia. Simpliciter enim decernebant admittendos esse præsentatos à Patronis, eosque ab Episcopis ordinandos vel instituendos cum prævia inquisitione & examinatione, si forent idonei; nec moras neccendas, vel neglecta præsentatione alios ab Episcopis instituendos. Quod si contra fecissent, nullam vel irritam hujusmodi ordinationem vel institutionem ipso jure constituerunt *Can. decernimus 32. & duobus seqq. xvi. Quest. 7. Can. 21. 24. & 41. Concilii Romani sub Leone IV, in ejus vita. Quod & injunctum Episcopis ad postulationem Patronorum Laicorum Can. 22. Concilii Parisiensis VI. sub Ludovico Pio, & in Capitulari 34. Caroli Calvi, in quo sicut & in præcedentibus de Laicorum Ecclesiis agitur. Videnda Capitularia Caroli Calvi pag. 363.* Moribus verò nostris si spreto Patrono Episcopus alium instituerit, ipso jure non est irrita hujusmodi institutio, sed, ut aiunt, venit irritanda, id est sententia & decreto Judicis opus est; adeoque nisi conqueratur Patronus intra tempus, pro hac vice manet rata Episcopi institutio, hoc colore quia de jure communi pertinet ad Episcopum Ordinationo Ecclesiarum, & imputare sibi debet Patronus, qui jure suo intra tempus usus non est.

Superest ut ad singula Capitula adnotemus, quæ notatione digna videbuntur. Et quidem ad intellectum *Cap. 1. & 2.* confirmare debemus, quod initio *hujus cap* proposuimus, in illis nullam fieri mentionem de Patronis vel eorum hæredibus. Quod verò in illis dicitur de divisione Ecclesiarum inter cohæredes, accipiendum de judicio familiæ erciscundæ, quod inter cohæredes redditur, inter quos Ecclesiæ in propriis defuncti rebus constitutæ, sicut reliqua bona & possessiones dividi solebant, & qui ipsas Ecclesias earumque redditus hæreditario jure sibi vindicabant: cujus juris progressum ad multa utilem explicabimus. Et quidem primùm potentiores Laici autoritate Regia & simul Ecclesiastica, difficilimis temporibus, Monasteria, Abbantias, Ecclesiasque obtinuerant, earumque redditibus fruebantur, dummodo Ecclesias honorari procurarent. Quod vetus malum non soli Carolo Martello, & secundæ stirpis Regibus imputandum, sed origo altiùs repetenda. Viri docti originem ab ipsa Italia & Decretis Symmachi Papæ repetunt in Synodo Rom. VI. in qua conqueritur, *quacumque pro remedio peccatorum & pro salute animarum quisque contulerit Ecclesiæ ab his, à quibus maximè convenit Ecclesia servari, id est, Christianis, & Deum timentibus hominibus, super omnia à Principibus & primis Regionum in aliud transferri & converti Can. 57. xvi. Qu. 1.* Latiùs per universam Europam serpsit hujusmodi corruptela, & per Gallias nostras. Nec tantùm sub Carolo Martello, sed etiam sub prima Regum stirpe incæperat: in d. sub ipso Clodoueo I. Childeberto ejus filio, & Clotario I. competitoribus rerum Ecclesiasticarum

in aulas Principum subdolè se insinuantibus, sicut ex Conciliis primis Gallicanis probavit in erudito commentario de *Sacrilegio Laico* sive de *veteri Ecclesia Gallicana querela* Joannes Fiesacus pag. 843. & 844.

Occasio verò quare tribuatur origo hujus usurpationis Carolo Martello ea fuit, quòd undequaque Gallia potentissimis hostium exercitiis, præcipuè paganorum & infidelium oppugnabatur: ad quos repellendos cum nobiles & proceres opes & facultates omnes exhaustissent, solatii & mercedis colore possessiones, & prædia Episcopatum, Abbatiarum, imò & Ecclesiarum, sive Paræciarum certa lege & conditione eis concessa fuerunt à Carolo, communi consensu accedente Cleri & Procerum; eaque potissimum lege, ut cultus divinus ritè procuraretur, & impensæ necessariique sumptus sacris Ministris suppeditarentur. Quod quidem jus summum à Pipino filio Caroli Martelli receptum pro necessitate temporum, & temperatum fuit in *Can. 1. Concilii Leptinensis tom. 1. Concil. Gallia pag. 540.* cujus verba utile est ascribere. *Statuimus quoque cum consilio servorum Dei & populi Christiani, propter imminencia bella & persecutiones caterarum gentium, quæ in circuitu nostro sunt, ut sub precario & censu aliquam partem Ecclesiastica pecunia in adiutorium exercitus nostri, cum indulgentia Dei, aliquanto tempore retineamus, ea conditione ut de unaquaque casata solidus, idest duodecim denarii, ad Ecclesiam & Monasterium reddatur.* Eamque Synodum, cui præfuit Bonifacius Martyr vices gerens Sum. Pontificis Zachariæ, ipse Zacharias confirmavit *epist. quæ dicto Leptinensi Concilio subjici solet: in qua epistola quæ & inseritur lib. 5. Capitularium cap. 1.* magnorum malorum hujusmodi occasionem Zacharias rejicit in falsos, schismaticos, homicidas, & fornicatores Clericos. Quare alteri Synodò Leptinensi tribuendum videtur, quæ sub eodem Pipino est habita, id quod dicitur in *Epistola Archiepiscoporum Remensis & Rothomagensis; in qua plenissimè tractatur de usurpatione bonorum Ecclesiasticorum, in qua & ea verba notanda, quæ ad Leptinensem II. Synodum pertinent. Quoniam res omnes Ecclesiis à quibus ablatae erant, restituere (Pipinus filius Caroli Martelli) propter concertationem, quam habuit cum Waifario Aquitanorum Principe, non prevaluit; precarias exinde fieri ab Episcopis petiit, & nonas ac decimas ad restorationes rectorum, & de unaquaque casata duodecim denarios (pro censu scilicet) ad Ecclesiam, unde erant beneficiata, &c.* Et huc pertinet quod in *veteri Chronico* ad annum 751. sub Pipino adnotatur, *res Ecclesiarum descriptas & divisas fuisse.* Descriptas vocat, quæ sub precariæ aut Beneficii titulo sub dictis conditionibus possidebantur à Laicis, quibus ab initio maximè sub Carolo Martello concessas fuisse diximus. Eaque omnia Carolus Magnus, Pipini filius confirmavit, & repetiit iisdem conditionibus in celebri Capitulari, quod anno xi. regni sui publicavit: *Et precaria, ubi modo sunt renoventur, & ubi non sunt, scribantur.* Nempe quia ab initio precariæ ad vitam accipientis durabant tantùm. Alio enim sensu in jure precarium dicitur: alio precariæ Ecclesiasticæ.

Additur præterea in fine dicti Capitularis. *Et sit discretio inter precarias de verbo nostro factas, & inter eas, quas spontanea voluntate de ipsis rebus Ecclesiarum faciunt.* Duas species precariarum attingit; quasdam necessarias & coactas, rerum nempe Ecclesiasticarum, quas

Laici ex concessione Regum primùm obtinuerant; quasdam voluntarias, quæ nempe sponte à Prelatis Ecclesiarum precariæ titulo optimis legibus & conditionibus, prout Ecclesiæ conducere videbatur, secundum Leges & Canones constituebantur. Necessariarum autem precariarum prætextu & colore Laici, saltem proprietate & dominio tenus, Ecclesiæ res suas restituere videbantur; earum scilicet possessionum, quas Laicis Reges nostri propter assiduitatem bellorum tradiderant, aut etiam à Comitibus injustè, vel vi & manu usurpaverant: adeo ut non tantùm Monasteria, Abbantias, sed Parœcias & Ecclesias ipsas obtinerent, vel tanquam Beneficia, sive feuda, vel in allode, & jure hæreditario & perpetuæ proprietatis. Unde frequentissimæ querelæ exortæ Clericorum sub Carolo & Ludovico Pio, qui, ut attigimus, temperaverunt quidem invasiones hujusmodi; abolere non valuerunt, ut ipsi profitentur in Conciliis & Capitularibus; in *Capitulari* 3. Ludovici Pii *parte 6. cap. 5. & 9. tom. 2. Concil. Galliæ pag. 467. & 468. & lib. 6. Capitularium Caroli & Ludovici Capit. 285. & seq.* quæ referuntur etiam *dicto tom. 2. Concil. Galliæ pag. 233. 234.* præcipuè verò in Concilio II. Aquisgranensi sub Ludovico Pio in *tertia parte Can. 8. & 19.* & in *duobus libris* super ea re editis in d. Concilio ad Pipinum Aquitaniæ Regem Ludovici Pii filium. Et quidem *dicti Canonis 19.* verba notanda sunt. *Monasteria, divinis solummodo cultibus dicata, non debere secularibus dari, & Canonica prodit autoritas, & ipsorum destructio locorum. Sed quia id exigat Reipublicæ necessitas, saltem collapsa erigi debent & Clerici, in quibus fuerant, restitui; quousque opportunitas id permittat emendari plenius.* Quinimò Patres dictæ Synodi super ea re instanter adeò egerunt, ut meliori conditione res Ecclesiasticæ postea fuerint, ut constat ex *(Can. 59. xvi. Qu. 1.* si expendantur ea, quæ ad *dictum Can.* Romani Correctores addiderunt: dummodo tamen caveamus à fabula de damnatione Caroli Martelli, quam & refutavit doctissimus Baronius.

Eginartus verò in Chronico ita scribit de hac Synodo Aquisgranensi: *Mense Februarius magnus Episcoporum præsertim conventus Aquisgrani habitus est, in quo cum de aliis Ecclesiæ necessitatibus, tum de iis rebus præcipuè, quas Pipinus & sui multis Ecclesiis abstulerant, agebatur.* Publico autem & Imperatoris & Episcoporum decreto & consensu monetur Pipinus, ejusque Primates, cum quanto ipsius periculo res Ecclesiasticas invaserint; utque restitui jubeat, præcipitur. Quæ res prosperum exitum habuit. Nam Pipinus monita pii Patris sanctorumque virorum libenter suscipiens, obedienter paruit, & omnia invasa etiam per annuli sui impressionem restitui jussit. Et meritò commonitio illa facta fuit Pipino Regi Aquitaniæ. Nam per universam Aquitaniam sacrilega hujusmodi bonorum invasio potissimùm prævaluerat; adeò ut & Ducum Aquitaniæ, & illius gentis patrimonium consisteret magna ex parte de bonis Ecclesiæ, autoribus Eudone & Waifario eorum Ducibus. Nec tamen prava consuetudo, sicut inveteratus morbus, facile remediis & constitutionibus æquissimis cessit. Quinimò sub Ludovici Pii liberis recruduit vulnus: licet tentatum sit sæpissimè pessimam abolere corruptelam, ut constat ex *Capitulis actis apud Theodonis Villam inter Ludovici Pii liberos cap. 3. & 4. tom. 3. Concil. Galliæ pag. 15.* & pluribus locis in *Capitulis Caroli Calvi pag. 59.*

§§. 89. & 91. maximè verò pag. 179. 183. & 185. in quibus dicitur hujusmodi possessiones Ecclesiasticas impetratas fuisse à Regibus, *partim Regum juvenute, partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione: imò & minarum necessitate: quia, ut ibidem additur, dicebant Proceres & petitores, nisi eis illa loca sacra donaret, ab eo deficerent.*

Ex his omnibus colligimus præter censum unius solidi de singulis casatis ab initio impositum, postea additum fuisse à Carolo Magno & ejus liberis in favorem Ecclesiarum, ut decimæ & nonæ fructuum Ecclesiis præstarentur, & facta tecta instaurarentur. Quas tamen præstationes sæpius repetita Constitutiones, & frequentissimæ querelæ Cleri vix aut raro fuisse observatas certissimam conjecturam præbent. Nam videmus ex Historiæ fide & plerisque locis Conciliorum supra citatis, Laicos Proceres Ecclesias & bona Ecclesiastica illis temporibus emisse, donasse, divisisse inter cohæredes, dotis titulo constituisse. Imò nec tantum Ecclesias, sed etiam ipsa Altaria, quot erant numero hæredes, in totidem partes dividebant; ita ut singulæ partes singulos haberent Presbyteros, eosque sæpius, inconsultis & invitis Episcopis constituebant, sicut in *cap. 1. & 2. hoc tit. in integris Canonibus Conciliorum*, quos supra notavimus. Et ad hanc divisionem referendum, quod Leo IV. in *Sermone*, qui solet subjici ejus vitæ, *tom. 3. Conciliorum Bini parte 2.* vetat *ut nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur.* Idque apertissimè confirmatur *Can. 35. & 36. xvi. Qu. 47.* qui postremus *Canon 36.* licet tribuatur à Gratiano Gregorio Papæ, non ascripto cujus Gregorii; vel est Gregorii III. aut IV. vel potius desumptus est ex celebri *Capitulari 3. Ludovici Pii parte 6. cap. 1. 2. & 5. tom. 2. Concil. Galliæ pag. 467.* Et quidem 2. *Capituli* notanda sunt hæc verba: *De Ecclesiis, quæ inter cohæredes divisa sunt, considerandum est quatenus si secundum providentiam & Episcopi admonitionem ipsi cohæredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, ut in Episcopi maneat potestate, utrum eas ita consistere permittat, aut reliquias exinde auferat.* Verba illa *Canonis honorare faciant Ecclesias, & honor Ecclesia* in Conciliis Gallicanis & Scriptoribus frequens est: nunc verò dicimus *faire deservir.* In quibus verò honor ille consistat, exprimitur in *Capitulari Aquisgranensi nuper primum edito cap. 71. tom. 2. Concil. Galliæ pag. 152. & lib. 1. Capitularium cap. 71.* Quamvis autem tot Conciliorum prohibitionibus ex Regum nostrorum constitutionibus turpis & impia illa divisio altarium sublata fuerit inter cohæredes, unius tantum Presbyteri nominatione & præsentatione relicta, qui ab Episcopis probandus & instituendus foret: & generaliter statutum, ne inconsulto Episcopo, Presbyteri Ecclesiis præficerentur, vel amoverentur ab eis, nisi justâ causâ cognitâ & probatâ; retinebant tamen Laici ipsas Ecclesias, id est redditus Ecclesiarum. Quod diutissimè etiam sub Regibus tertiæ stirpis duravit; idque ut aliquo colore prætererent, solebant Ecclesias ab altaribus distinguere. Abbo Floriacensis in *Apologetico ad Hugonem & Robertum Regem apud Aimoinum Monachum scriptorem vitæ Abbonis in cap. 8. sub finem: Certè charissimi Principes, nec Catholicè vivimus, nec Catholicè loquimur, quando illam Ecclesiam dico esse meam; ille alteram dicit esse suam: ac veluti quadam jumenta, comparati jumentis insipientibus, utrasque aliquando venales proponimus, pro-*

positasque ab aliis emere non formidamus. Est alius etiam error gravissimus, quo fertur altare esse Episcopi, & Ecclesiam alterius cujuslibet domini; cum ex domo consecrata & altari unum quoddam fiat, quod dicitur Ecclesia, sicut unus homo constat ex corpore & anima. Videte, æquissimi Principes, quò nos ducit cupiditas, dum refrigescit charitas? Errore non valdè dissimili laborant, qui Beneficia Ecclesiastica hodie nundinantur, eo colore quasi non quid spirituale, sed temporale comparent: eùm tamen nunquam in Ecclesia bene constituta Officii & Beneficii Ecclesiastici separatio fuerit cognita. Paulatim verò Conciliis pluribus generalibus & particularibus, sub tertia stirpe Regum nostrorum celebratis, per universam Europam sublata fuerunt concessiones & divisiones Ecclesiarum, de quibus diximus, & ad quas pertinent duo Capitula prima hujus tit. Quæ quidem divisiones multùm differunt à jure Patronatus, quod fundatoribus vel eorum hæredibus Ecclesia justissimis rationibus concessit. Quamvis etiam procedente tempore contigisset, ut & hæredes fundatorum idem præsumerent; potiori certè ratione quàm reliqui superiores, qui nihil Ecclesiis contulerant; imò eas fuerant deprædati. Fundatores tamen, qui solliciti cura majore prospiciebant Ecclesiis, hanc conditionem apponere solebant in fundatione, ne Ecclesia dividerentur ab hæredibus. Eamque in rem insigne est Capitulum 2. ex Suessionensis II. Concilii actione 7. desumptum sub Carolo Calvo anno Christi 853. tom. 3. Concil. Gallie, & in ejusdem Caroli Calvi Capitularibus pag. 87. Ut missi nostri diligenter investigent per singulas Paræcias simul cum Episcopo de Monasteriis, quæ Dominum timentes in suis proprietatibus edificaverunt, & ne ab hæredibus eorum dividerentur, parentibus & prædecessoribus nostris sub immunitatis defensione tradiderunt.

Superest ut tractatione universa revocata ad tempora Regum nostrorum tertiæ stirpis, quibus per partes sublata paulatim fuit sacrilega illa divisio Ecclesiarum, & libertas Ecclesiæ tandem ferè per universam Europam restituta fuit; Patronorum ostendamus & eorum hæredum jura, veteribus Canonibus inducta & confirmata, firma semper & illibata remansisse. Et quidem antiquis Canonibus jus Patronatus ad hæredes & successores cum universitate bonorum transit, sive defunctum Patronum jure sanguinis & proximitatis contingant, sive etiam sint extranei *Can. filius juncta Glossa, Can. considerandum & Can. si plures XVI. Qu. 7. & cap. cum Bertoldus 18. Extra de sententia & re judicata.* Idemque dicendum de fideicommissario hærede, cui scilicet hæreditas restituitur ab hærede scripto: quia nempe in eum jus omne & commodum successionis transit, & pro vero hærede habetur. Idemque ante constitutum fuerat à Justiniano *Lege 46. Codice de Episcopis & Clericis, & Novella 123. capite 18.* Jus enim Patronatus non est merè spirituale, sed tantùm spirituali annexum, & plerisque casibus temporale; ideoque non tantùm ad universalis juris successores, sed etiam ad villæ vel prædii, cui jus Patronatus inhæret, emptorem vel donatarium transmittitur, sicut explicabimus pluribus ad *capit. 16. hoc tit.* Transit verò jus Patronatus ad singulos hæredes fundatorum in solidum, quia sui naturâ est indivisibile, sicut jura omnia. Ne tamen difficultas occurrat in præsentatione, major pars minorem vincit in ferendis suffragiis, & plures numero hæredes unius de-

functi Patroni, in cujus locum successerunt, vice & jure habentur, & unicam vocem habent, qualem habuisset defunctus ex decisione *Clementina 2. de Jure Patronatus*. Absurdum enim visum fuit plures hæredes habere amplius juris in præsentatione, quàm ipsum defunctum Patronum, in cujus locum subierunt. Et hoc est quod dicitur in stirpes, non in capita & ex propria persona hæredes Patronorum admitti. Quod ex Innocentii IV. sententia ad *Caput 1. hoc titulo* Clemens decidisse videtur adversus multorum Interpretum sententiam, qui contendebant in capita succedere debere hæredes in præsentationis articulo, decepti exemplo successionis Patroni, cujus singuli hæredes in capita succedunt in bonis liberti, & singuli appellantur Patroni: sed hoc specialiter & singulari jure ex ipsis verbis Legis liberis Patronorum nominatim concessum fuit, Ulpianus *lib. Regularum tit. de Libertorum successione §. ad liberos Patronorum, Lege Si Libertus præterito 23. §. ult. ff. de bonis libertorum*: imò & ex postrema *Constitutione Justiniani de Jure Patron. ex hæredati liberi Patroni admittuntur ad successionem ab intestato liberti paterni, qui sine liberis decesserit, ut constat ex fine Constitutionis Latinae & Græcæ de bonis libertorum*, quam edidit D. Cujacius *lib. 2. Observationum cap. 34.* Quoties autem plures existunt Patroni, vel plures hæredes, qui eos representant in stirpes, non in capita; singulis quidem in solidum jus nominandi & præsentandi competit: sed quia difficile est in unam Presbyterum simul omnes convenire; quem major pars nominaverit vel præsentaverit præferetur, dummodò sit idoneus *cap. 3. hoc tit.* Itemque ut facilius provideatur vacanti Ecclesiæ, permittitur Patronis inter se convenire, etiam inconsulto Episcopo, (quod quidam tamen ex veteribus Interpretibus desiderabant) de Presbytero alternis vicibus præsentando. Eademque ratione eis conceditur plures simul nominare personas Episcopo, ut ex illis eligat quam velit instituere in vacante Ecclesia dicta *Clement. 2. de Jure Patronatus*.

Observandum tamen maximè, quod Innocentius IV. adnotavit ad *cap. 1. hujus tit.* quem & postea Ostiensis Cardinalis secutus est in Summa, Jus Patronatus esse quidem in solidum penes singulos hæredes, quoad omnem suum effectum, puta honorem, onus & emolumentum; præterquam quoad præsentationem, quæ ita est apud omnes simul, ut apud nullum singulariter sit.

Postremò quod dicitur de Reliquiis tollendis & Ecclesiarum claudendis ostiis, ne ibi divina mysteria celebrentur, idè statutum, ut illo tadio victi dissentientes Patroni, vel hæredes compellantur in unum Presbyterum consentire. Rectè tamen quidam ex veteribus Interpretibus, quos & Glossa sequitur, adnotant hanc severitatem non habere hodie locum. Imò & si propiùs inspiciamus, restringenda est illa pœna ad species, quæ tractantur in *dictis Capitulis 1. & 2.* nempe ad occupationem & invasionem non tantùm bonorum & reddituum Ecclesiasticorum, sed etiam ipsius Ordinationis Ecclesiarum, quæ ab aliis præsumebatur, quàm Patronis. Itemque notandus antiquus interdictorum usus in Gallia sub ipso Carolo Magno, cujus postremo Imperii anno hunc *Canonem 1.* editum fuisse docuimus in Concilio Cabilonensi II.

Superest ut planè intelligamus quæ de Reliquiis tollendis dicuntur, observan-

observandum duplicem usum Reliquiarum Martyrum & Sanctorum in Ecclesia receptum fuisse. Vel enim in capsis & feretris deponerentur, & venerationis causâ super altaribus & aliis locis sacris publicè proponerentur: qua de re agitur speciali *Titulo de Reliquiis & veneratione Sanctorum*. Vel etiam in Dedicacionibus Ecclesiarum, Capellarum & Oratoriorum, in ipsis altaribus consecrationis causâ recondebantur & includebantur manu propria ab Episcopis, qui consecrabant ea loca. Utrumque Reliquiarum usum Paulinus significat *epist. 11. ad Severum Sulpitium* initio: *Testis est autem Dominus, quod si vel scrupulum sacri cineris habuissimus supra quàm nobis ad Basilicam, quæ in nomine Domini proximè consummabitur, dedicandam necessarium erat; misissimus Unanimitati tuæ.* Et in *epistola 12. ad eundem*: *Si verò magis vobis placeat hanc de cruce benedictionem ad quotidianam tutelam atque medicinam in promptu habere, ne semel condita in altaria non semper ad manum, ut usus exigit, præsto sit; sufficit & illa ad Basilicæ consecrationem gratia, scilicet Dominus cum Apostolis & Martyribus, &c.* Ex quo loco colligitur aper-tissimè differentia inter Reliquias reconditas in altari, & inter eas, quæ ad usum & venerationem, vel quotidianum auxilium publicè proponuntur in Ecclesia. In eadem *epist. 12, pag. 146* de Reliquiis sancti Clari discipuli sancti Martini.

*Digna pio domus est altaria, sub quibus artus
Conditur exanimos.*

Et postea.

*Castæ tuum dignè velant altaria corpus,
Ut templum Christi contegat arca Dei.*

Et *pag. 150.* hic titulus indicat, inquit, *deposita sub altari Sancta Sanctorum.*

*Sancta Deo geminum velant altaria honorem,
Cum cruce Apostolicos quæ sociant cineres:
Quàm benè junguntur ligno crucis ossa piorum;
Pro cruce ut occisis in cruce sit requies!*

Et in Natali sancti Felicis.

*Spectant de superis altaria tota fenestris,
Sub quibus intus habent Sanctorum corpora sedem.
Namque & Apostolici cineres sub calite mensa
Depositi, placitum Christo spirantis odorem
Pulveris, inter sancta Sacri libamina reddunt.*

Mensam vocat altaria sacra, quæ solebant extrui super Martyrum sepulchris & corporibus, aut Reliquiis. Prudentius *Hymno 11. de passione sancti Hippolyti.*

*Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis,
Propter ubi apposita est ara dicata Deo.
Illa sacramenta donatrix mensa, eademque
Custos fida sui Martyris apposita, &c.*

Idem *Hymno 9. in passione Cassiani.*

*— Complector tumulum, lacrymas quoque fundo,
Altar tepescit ore, saxum pectore.*

Ambrosius *lib. 7. epist. 54.* sub finem: *Succedant victima triumphales, ubi*

Christus hostia est: sed ille super altare, qui pro omnibus passus est; isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum predestinaveram mihi; dignum est enim, ut ibi requiescat Sacerdos, ubi offerre consuevit. Sed cedo sacris victimis (SS. Gervasii & Prothasii) dexteram portionem. Hieronymus adversus Vigilantium cap. 3. Male facit ergo Romanus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundum nos ossa veneranda; secundum te vilem pulvisculum offert, Domino sacrificia, & tumulos eorum Christi arbitratur altaria. Quo verò ritu inferrentur hujusmodi Reliquiæ, & quibus precibus adhibitis reconderentur sub altaribus, explicatur in Ordine Romano de Consecrat. altaris pag. 114. 123. 124. & 125. quo loci columna secunda, Confessionem sæpius vocat locum in altari excavatum, in quo recondebantur Reliquiæ. Ordini Romano ferè per omnia conveniunt, quæ habentur in Sacramentario Gregorii Magni nuper edito, ubi de Consecratione altaris pag. 152. & 156. & quæ ad eum locum doctissimus Menardus Monachus observavit pag. 192. 194. 201. 202. & seqq. De Reliquiis autem in altari conditis non exilitimo, quæ de Reliquiis dicuntur in cap. 2. hoc tit. & in Can. 35. & 36. xvi. Qu. 7. esse intelligenda, ne & Ecclesia & altare planè resecrari viderentur: quod sine magno scandalo fieri non posset. Sed mitiùs accipienda de Reliquiis, quæ publicè solent proponi cultus & venerationis causâ, extra altare in capsis & feretris. Quinimò sicut initio notavimus propter Patronorum & Fundatorum contentiones, vel super ipso jure Patronatus, vel super instituendi Presbyteri persona, quando nempe convenire de certa persona non possunt: Patronis, inquam, his casibus tam severa pœna non infligitur. Et quidem verba 1. & 2. Capituli ad usurpationes Ecclesiarum à Laicis factas pertinere docuimus: & quidam ex veteribus Interpretibus, sicut observat Glossa, notaverunt in usu non esse hujusmodi Canones, quæ de tollendis reliquiis loquuntur. Et hæc omnia plurimum illustrant Canonem 26. de Consecratione Dist. 1. & Can. 7. Synodi VII. & Legem 26. decernimus Cod. de Episcopis & Clericis, ex qua Lege constat non posse in Ecclesiis collocari Reliquias, nisi adhibita auctoritate Episcopi, ne fortè incertæ Reliquiæ & Martyrum nondum vindicatorum pro arbitrio & superstitione cujusque inferantur, & proponantur venerandæ. Quam in rem insignis est Amulonenis Archiepiscopi Lugdunensis epistola ad Theobaldum Episc. Lingonensem adversus falsarum Reliquiarum imposturas, & superstitiosas duorum Monachorum circumlationes Reliquiarum.

Postremò superest, ut ex Ordine Romano pag. 124. editionis Coloniensis adnotemus, in transferendis Reliquiis hujusmodi, & inferendis in novam Ecclesiam, quæ consecranda erat, Episcopum consuevisse ad ipsum ostium verbum facere ad populum de honore Ecclesiastico, de Decimis ac oblationibus Ecclesiæ, ac de anniversaria ipsius Dedicatione. Et annuntiet tam Clero quàm populo, in cujus honore constructa & dedicata sit Ecclesia, vel etiam nomina Sanctorum ibi requiescentium. Ipse autem Dominus & Constructor Ecclesiæ admonetur de dote illius, & qualem honorem vel curam Ecclesiæ & Presbytero exhibere debeat. Illo autem proficiente in omnibus se velle ita agere, Pontifex hæc à Domino postulans, antequam intret Ecclesiam, dicat hanc orationem, &c. Quod & plenius explicabimus ad celebre Capitulum nobis infra.

A D C A P. I V.

EXplicavimus in præcedentibus Capitulis, quo progressu & quibus temporibus à potentioribus Laïcis Ecclesiarum bona, possessiones, decimæ, imò & oblationes fuerint occupatæ, aliquando per vim, aliquando verò præcedente qualicumque titulo & concessione Regum, accedente vel SS. Pontificum, vel Episcoporum & Cleri consensu, difficillimis scilicet temporibus; nempe propter sumptus & impensas bellorum, quæ suscipienda erant adversus infidelium & paganorum irruentium irruptiones. Certis tamen legibus & conditionibus à Regibus concedebantur, ut nempe debitus honor & cultus exhiberetur, & ministris suppeditarentur alimenta, & ut nominati & præsentati à Laïcis in hujusmodi Ecclesiis, quarum reditus obtinuerant, priùs ab Episcopis examinarentur, an forent idonei: & ab Episcopis reperti digni instituebantur. Contrarium sæpe tamen eveniebat, & inconsultis Episcopis sponte & temere Presbyteros in Ecclesiis illis, quas occupaverant, Laïci constituebant, & ut loquitur *Canon 38. xvi. Qu. 7. arbitrii sui temeritate, & (quod est gravius) cupiditate ducti quibuslibet Ecclesias dabant, vel auferabant absque consensu Episcopi.* Quinimò quidam Presbyteri suæ immemores Dignitatis, prece vel pretio Laïcos potentiores sibi demerebantur, ut per eos Ecclesias adipiscerentur. Quam Simonix infamiam & turpitudinem diutiùs in Ecclesia perseverasse apertissimè comprobant tot frequentes Constitutiones & Canones sæpius renovati, multis annis ante Alexandrum III. autorem *hujus Capituli* in Concilio Generali Lateran. *Can. 14. §. Præterea:* quibus Canonibus severissimæ pœnæ sancuntur tam adversus Laïcos, quàm Clericos, qui prece vel pretio nundinabantur hujusmodi Beneficia: in Laïcos excommunicationis pœnâ; in Clericos non tantùm excommunicationis, sed etiam depositionis & amissionis gradus sui pœnâ constitutâ *Can. 12. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 37. 38. xvi. Causa Qu. 7.* Adversus quem abusum ita Hincmarus in *Capitulis* nuper editis tom. 3. Concil. Gallix pag. 622. *Capitulo ult. Ut si quilibet Presbyter apud seniore[m] secularem ulla precatione, vel aliquo xenio Ecclesiam illam obtineat &c.* Et idem in aliis *Capitulis* editis in Concilio Remensi anno Christi 874. *cap. ult. eodem tomo 3. pag. 541* in quo simonix crimen & labem maximam in malos Clericos transfert statim initio Canonis: *Sæpe vos admonui de xenis superfluis contra sacras regulas pro Ecclesiis viduatis non dandis; sed sicut audivi, vos non inde castigastis. Et postea: Ipsi enim scitis, quia nemo fidelis in Parœcia nostra in sua Ecclesia sive Presbyterio esse cupit, & sine ordinatione Episcopali Presbyterum habere non potest &c.* Et in fine: *Non necesse estet vobis petere Ecclesias cum superfluo xenio; quia quique fideles, si vestra culpa non esset, plus quærerent bonos Clericos quàm vestros denarios: & hoc non suffertis, sed vos & vestros nutritos in maledictionem mittitis, cum dato Patronis premio vobis & illis peccatum emitis.* Adèò tamen frequens erat simonia in illis casibus, ut sicut in feudis vel emphiteusi fieri solet, certam præstationem pro introitu in vacationibus Ecclesiarum exigent Laïci à Clericis, ut approbarent, vel concederent nominationem, vel etiam collationem, quam illis temporibus, sicut diximus, præsumebant Laïci. Quo sensu

in quadam donatione Ecclesiæ paræcialis sancti Juliani fit mentio feudi Presbyterorum. Et in alia donatione quidam nobilis, qui restituebat Ecclesiam ita loquitur: *(condonavimus prepositura concessionem, quod Romane dicitur losum (lots & ventes) venditionem Præbendarum, & quod vulgus appellat summarium, & à manu nostra omnino removemus; & præfata Ecclesia concedimus omne dominium, quod in ipsa habebamus intus & extra in terris, in nemoribus, in aquis &c. Utraque donatio extat in Promptuario Antiquitatum Ecclesia Tricassina pag. 308. 372. & 373. quales fiebant plurimæ donationes & restitutiones à piis Laïcis in redemptionem animæ, de quibus plura dicemus ad Caput 8 infra.*

Pertinet etiam ad intellectum *hujus cap. nostri cap. 3. supra de Institutionibus & cap. 21. hoc tit.* quæ sunt ejusdem auctoris Alexandri III. & ad Ecclesiam Anglicanam spectant, in qua Nobiles Ecclesias ferè omnes occupabant. Et quidem in istis *duobus Capitulis* notandum pœnas constitui adversus solos Clericos, qui Ecclesiastica Beneficia sine Episcopi Diocesani consensu, vel Officialium suorum, recipiebant de manibus Laïcorum. Et meritò in Clericos potissimum quia, ut diximus, gravius erat eorum peccatum. Concilium verò Lateranense Laïcos etiam anathemate feriendos esse ait; Clericos verò primùm communionem privandos, & si perstitissent, ab omni ministerio & ordine Ecclesiastico deponendos. Quæ verba, sicut omnes Interpretes observant, rectè significant non ipso jure infligi illas pœnas, sed opus esse admonitione & sententia Episcopi, ut si moniti congruè non satisfacerent, id est non resignarent hujusmodi Beneficia in manibus Ordinarii, sicut loquitur *cap. 21. hoc tit.* pœnas supradictas incurrerent. Non diffiteor tamen, quin & Patroni & Fundatores idem præsumerent, & lucrum captarent ex præsentatione & nominatione: imò & ipsa bona & possessiones Ecclesiæ in sua jura revocarent: quod & olim prohibitum *Can. 1. Synodi I. & II. apud Zonaram & Balsamonem.* Quibus casibus, quia eadem peccant, meritò & eandem pœnam pati debent, quamvis propriè verba *dictorum Capitulorum* ad Fundatores non pertineant.

AD CAP. V. PARTEM I. ET AD CAP. XXIV. ET XXIX.

AD eandem Quæstionem pertinent, nempe quid juris statuendum sit, si Patronus idoneum Clericum nominaverit ad vacantem Ecclesiam, quem Episcopis instituere recuset, nec Beneficium conferre velit: & idem Patronus alium postea idoneum Clericum præsentaverit, quem Episcopus instituerit & admiserit. Et quidem *d. Capitulorum* sententia hæc est, ut primò sit distinguendum inter Patronum Ecclesiasticum & Laicum. Laicus Patronus sive Clericum idoneum sive non idoneum nominet ab initio, variare potest, & alium idoneum præsentare, dummodo intra quatuor menses, quibus Laicis Patronis præsentatio conceditur; ita ut si 2º. præsentatus admittatur ab Episcopo vel ejus Vicario, Officiali, aut Archidiacono, ad quos secundùm consuetudines varias Ecclesiarum pertinere potest institutio, sicut in *cap. cum venissent extra de Institutionibus*; præferatur secundo loco præsentatus primo præsentato: quia non tantùm habet præsentationem, sed

etiam institutionem, quæ potissimum inspicitur in obtinendis Beneficiis secundum vulgarem illam regulam *Beneficia sine institutione canonica non possunt obtineri*. Nec juvat possessorem cujuslibet temporis possessio sine titulo & institutione canonica. Episcopus autem & alii Prælati, qui jus habent instituendi, merito dicuntur habere plus juris in institutione, seu collatione, quàm Patroni in præsentatione *cap. 6. Extra de Officio Legati*. Jure nempe divino & communi Episcopus nititur, quo omnes Ecclesiæ positæ in diœcesi alicujus Episcopi, ad ejus institutionem & ordinationem pertinent: Patronis Laïcis verò jure singulari ex æquitate contra Juris regulas jus præsentandi benignè indulgetur *cap. 3. hoc sit*. Hactenus de patrono Laïco.

Ecclesiasticus verò Patronus, qui nempe non ratione sui patrimonii, sed Ecclesiæ vel Beneficii, quod obtinet, & cui est annexum jus Patronatus, & habet per consequens jus præsentandi; si non idoneum præsentet, variare non potest: & pro hac vice privatur jure suo; sicut & ille qui indignum eligit *capit. cum in cunctis Extra de Electionibus*, & privatur jure suo, quod ad Ordinarium recurrit: quod & Glossa *capituli 4. de Officio Judicis Ordinarii* non immeritò trahit & ad eum casum, quo Clerici jus habent nominationis ratione patrimonii sui. Si verò aliquem idoneum semel nominaverint Clerici, quos nec variare posse, nec debere diximus, necessitas imponitur Episcopo omnimodò præsentati admittendi. Idemque habet locum si vel Collegio Ecclesiastico, vel Monasterio jus Patronatus competat.

Observandum tamen: si Laïcus, qui semel idoneum Clericum præsentaverit, in sua præsentatione perseveret: tunc si Episcopus alium, spreto Patrono, instituat; veteri quidem jure nulla erat ordinatio vel institutio Episcopi *Can. decernimus & seqq. xvi. Quest. 7. & arg. capituli cum Bertoldus de sententia & re judicata*: per interpretationem verò & usu receptum est, ut institutio Episcopi spreto Patrono facta, ipso quidem jure sustineatur; sed sententia Judicis irrita possit declarari & rescindi.

Observandum etiam S. Pontificem & ejus Legatum ex beneficio singulari Pontificis, posse non tantum in Ecclesia vacante, spreto Patrono, instituere Clericum, sed etiam nondum vacantem sibi reservare *cap. 28. hoc tit. & cap. dilectus de Officio Legati*. Quod quidem jus in Laïcos Patronos propter plenitudinem potestatis S. Pontifex sibi retinet: Legatis non competit. Moribus tamen nostris Laïci Patroni Regum nostrorum & Magistratum autoritate muniuntur adversus nova hujusmodi jura: quibus inconsultis & ignorantibus Patronis Laïcis, qualibet autoritate, etiam Pontificiâ, non potest derogari juri Patronatus Laïco. Quoniam autem Patronos Laïcos variare posse diximus, & sæpius nominare: medio tempore ne quid detrimenti pateretur Ecclesia in spiritualibus, vel in temporalibus; qui sacra ministeria obirent præficiabantur ab Episcopis, & Oeconomi qui fructus perciperent & reditus omnes, eosque aut in utilitatem Ecclesiæ illius expenderent, aut futuris Personis fideliter reservarent *cap. 4. de Officio Judicis Ordinarii*. Personis ait, id est Plebanis, seu Rectoribus, qui in libris nostris, & in Scriptoribus Gallicanis & Anglicanis Personæ vocari solent; sicut & apud eosdem specialiter Advocatia & Advocatus pro Patrono, vel pro jure

Patronatus passim accipitur. Quod verò dictum est de Oeconomis constituendis, intellige quoties Patronatus ad Laicos pertinet; quamvis & ad Laicos & jus Patronatus, & jus custodiæ simul pertineat. Ecclesiastici autem, quibus jus Patronatus Ecclesiasticum simul & custodiæ competit, possunt constituere Oeconomos intra illos sex menses, quibus de præsentando Clerico idoneo facultas eis permittitur. In Ecclesiasticis enim personis & Collegiis non adeò metuitur dilapidatio, quoniam si redivitibus abutantur, pœnis & censuris Ecclesiasticis, & subtractione reddituum faciliùs rediguntur in ordinem, sicut rectè ad *dictum capit. 4.* Interpretes observant.

Postremò quoniam culpa non vacat Episcopus, qui Clericum idoneum à Laico primo loco præsentatum instituere recusavit, non immeritò hac pœna coercetur ab Innocentio III. in *cap. 29. hoc tit.* ut eidem compellatur providere in competenti Beneficio; quod & confirmari rectè solet *cap. 2. & 3. de Præbendis supra.*

AD §. I. CAPITULI V. ET AD CAP. VIII.
XVII. ET XX.

Pertinent hæc Capitula, quibus similia multa reperiuntur in Decretalibus, præcipuè sub *tit. de donationibus & de decimis*, ad donationes Ecclesiarum à Laicis factas, sive ad concessiones Decimarum, possessionum Ecclesiasticarum, Oblationum & aliorum jurium Ecclesiasticorum, quæ fieri erant solitæ Clericis, Collegiis, vel Capitulis Clericorum & Canonicorum, vel Monasteriis. Explicatur verò in *his capitulis*, quid requiratur, ut rectè & utiliter fiant. Propter similitudinem etiam conjunctim tractatur de donationibus juris Patronatus. Plurima autem Capitula pertinent ad Ecclesiam Anglicanam, sicut & *caput 4. & 7. Extra de donationibus*, quoniam Ecclesiarum possessiones, Decimas, Oblationes, & omnes ferè redditus Ecclesiasticos improbè & sacrilegè Angliæ Proceres in suam potestatem redegerant. Sententia verò Capitulorum hæc est. Postquàm sacrilegæ invasiones Conciliorum sæpius iteratis Canonibus prohibita fuerunt, pœnis gravissimis propositis; pluri Laici pœnitentiâ & religione ducti restituebant possessiones, decimas & quicquid juris Ecclesiastici improbè rapuerant, quæsito colore donationis & cessionis, vel iis ipsis Ecclesiis, quibus abstulerant: quod æquius & convenientius erat; vel etiam Clericis, Capitulis, Collegiis, vel Monasteriis donabant: & quidem sæpissimè in foundationibus Monasteriorum Ecclesias & redditus Ecclesiarum conferebant. Quoniam tamen in hujusmodi donationibus præsumebantur plurima contra Canones; nec etiam liberalitatis & pietatis causâ peragebantur; sed Laici aliquando pecuniâ acceptâ, vel muneribus à Clericis, vel Monachis opima Beneficia venantibus, donationes titulo & nomine tenens faciebant: præterea absurdum erat Laicos, qui nullum jus in Ecclesias & Ecclesiastica jura sibi vindicare possunt, hanc sibi potestatem arrogare, ut eas in alios transferant: idè hujusmodi donationes irritæ & pro non factis declarantur; nisi Diœcesani autoritas & consensus, vel in facienda donatione intervenierit, vel postea subsequutus fuerit; aut etiam legitima præscriptio

quadraginta scilicet annorum, ut hîc rectè Interpretes, post donationem fluxerit *cap. 10. 11. & 20. hoc tit.* vel quod rectius est Episcopi ipsi, qui in Ecclesias omnes suæ Diœcesis jus legitimum obtinent, ejusmodi Ecclesias concefferint & donaverint, adhibito tantùm assensu Laicorum, qui illas usurpaverant, ut in *cap. 7. pastoralis supra, Extra de donationibus.*

Quod si Episcopus improbitatis vel avaritiæ causâ consentire nollet, appellatione vel querelâ depositâ apud S. Pontificem, eâque ritè & legitimè probatâ; cum consensu Pontificis donatio perficiebatur *cap. 17. hoc tit.* dummodò tamen causa cognita, ut diximus, constaret S. Pontifici Diœcesanam improbè recusavisse consensum: alioquin jure suo absque ulla culpa sua privari non debet.

Quæsitum verò fuit ab Interpretibus, & tractatum diutissimè ad *cap. 5. & 8. hujus tit.* an sicut in donandis & concedendis Ecclesiis à Laicis Episcopi consensus desideratur; ita etiam si Patroni jus Patronatus concedant & donent, vel Ecclesiis ipsis, in quas jus Patronatus habent, vel etiam aliis Ecclesiis, Collegiis, Monasteriis, aut locis Religiosis, sine consensu Episcopi, hujusmodi donatio & concessio firma & rata haberi debeat. Et quidem Glossa Episcopi consensum desiderare videtur, eamque opinionem confirmare tentat *cap. 8. 11. 17. & 20. hoc tit. & capit. consultationibus & cap. pastoralis supra de donationibus.* Contra tamen & veriùs alii Interpretes, quorum etiam Glossa in *dictis capitulis* meminit, asserunt non opus esse consensu Diœcesani Episcopi quoties datur jus Patronatus. Et ut intelligantur quæ in contrarium Glossa attulit, constituenda primùm differentia inter donationes Ecclesiarum, Decimarum, Oblationum, vel alicujus juris Ecclesiastici à Laicis factas, sicut diximus, & inter donationem juris Patronatus.

In donationibus juris Patronatus necessarium non esse Episcopi consensum hæc verba *capituli 8.* indicant apertissimè, *licet Religioso loco jus Patronatus conferendi liberam habeat potestatem.* Liberam, id est sine auctoritate Episcopi, sine qua auctoritate donare Ecclesiæ decimas, vel aliud quid Ecclesiastici juris non potest. Et de hujusmodi donationibus intelligendum *cap. 5. §. 1. 11. 17.* Idemque dicendum est de *capitulis duobus*, quæ Glossa allegat ex *tit. de donationibus.* In quibus donationibus mirum non est, si necessariò adhibendus sit Episcopi consensus: quia Laicus nullum omninò jus in Ecclesias, earumque redditus, possessiones, decimas & oblationes sibi vindicare potest. Ea enim omnia ad Episcopum pertinent, cujus meritò consensus requiritur. Nam & donare potius per se videtur Ecclesias earumque bona, quàm Laicus, qui potius restituere dicendus est in redemptionem animæ, quod sacrilegè & improbè ipse vel ejus Antecessores usurpaverant. In *cap. verò pastoralis Extra de donationibus, & cap. 20. hoc tit.* non agitur de donationibus à Laicis factis, sed ab Episcopis, adhibito tamen Patronorum consensu, quorum juribus in illas Ecclesias derogare non licet. Ex his itaque constat optima ratione Patronos jus Patronatus, inconsultis Episcopis transferre posse donationis titulo in Ecclesias, Collegia & alia Religiosa loca.

Observandum tamen in *cap. 10. & ult. hoc tit.* dici à Patronis, sive Cle-

ricis, sive Laicis Ecclesias concedi non quidem eo sensu, quo mox diximus, sed eo ut proprio arbitrio, inconsultis Episcopis, nec expectato eorum consensu & institutione sive collatione, Ecclesias concedant alicui Clerico: quæ absoluta concessio nullius est momenti: expectandus enim est consensus Episcopi ad quem pertinet ordinatio & institutio omnium Ecclesiarum in sua Diocesi. sicut ostendimus in *parte 1. cap. 5. hoc tit.*

Non diffiteor tamen non tantum Interpretes, sed etiam Autores ipsos in hac questione non semper idem sensisse. Nam in *antiqua Decretali in cap. 7. Collectione 1. hoc tit.* in qua separatur rectè donatio Ecclesiarum à donatione Juris Patronatus Episcopi consensus etiam in donatione Juris Patronatus requiritur. Contra tamen Raymundus illam clausulam de Jure Patronatus omisit: & planè contrariam inseruit ejusdem Autoris Alexandri III. in *cap. 8. hoc tit.* Denique omnem dubitationem Bonifacius VIII. ademit in *cap. 1. de Jure Patronatus in VI.* in quo ait non esse opus Episcopi consensu in donatione Juris Patronatus facta Ecclesiis vel Religiosis locis; ita tamen ut per hujusmodi donationes juris Patronatus, Episcopi qui non consenserit juribus non derogetur, sicut & in *cap. 13. hoc tit.* deciditur. Constat itaque irritas esse donationes Ecclesiarum, Decimarum, Oblationum, inconsulto Episcopo, factas; imò nec omninò intelligi factas fuisse: si tamen postea Episcopus hujusmodi donationes ratas habuerit, confirmantur ex post facto *cap. 11. & 20. hoc tit.* Idemque respondendum, si proponatur diversis temporibus easdem Ecclesias à Laicis donatas fuisse; ita ut Episcopus posteriori loco factæ tantum consenserit, vel eam ratam habuerit. Prævaleret enim, quæ posterior est ordine temporis *cap. 8. & 20. hoc tit.* quoniam Episcopus, qui jus omne habet in Ecclesiis, confirmat donationem, quæ pro non facta habebatur. Laicus enim donavit quod ejus non fuit, & quod jure obtinere non potuit; adeoque ex abusu rerum nato abusu verborum, Laicus impropriè donare & concedere Ecclesias, Decimas, & Jura Ecclesiastica dicitur. Non dissimili ratione si Laicus vel etiam Ecclesiasticus Patronus, sive Clericus sive Monachus non tantum vacantibus Ecclesiis præsentaverit Clericos, quod eis licet; sed præterea præsumpserit ipsos Presbyteros inducere in Ecclesias, easque pleno jure, ut loquuntur, conferre, irrita erit hujusmodi collatio & nulla; ita ut si alium postea præsentaverit Episcopo, qui ab eo admittatur & instituatur, ei præteretur cui prius non jure collata fuerat Ecclesia *cap. 8. & ult. hoc tit. Can. 6. & 7. XVI. Qu. 2. & Can. 11. 37. & 38. XVI. Qu. 7. & cap. 1. Extrade Capellis Monachorum.*

Præterea ex dicto *cap. 8. hoc titulo* notandum apertissimè confirmari quod supra diximus, institutionem factam ab Episcopo vel alio Prælate absque præsentatione & consensu Patroni, eoque contempto, quamvis ipso jure vulgò existimetur valere, irritandam tamen esse: hoc est hujusmodi institutio sive collatio per sententiam Judicis irrita declarari debet, Patrono conquerente *Can. decernimus XVI. Qu. 7.* Quæ verò de donationibus Ecclesiarum, Decimarum & Oblationum à Laicis factis Ecclesiis, vel Monasteriis cum Episcopi consensu diximus; ita intelligendum esse addimus, ut non tam donationes quam restitutiones indebitè usurpatarum Ecclesiarum & jurium Ecclesiasticorum reputentur, quæ eis læpiùs

piùs repetitis Conciliorum Canonibus inunctæ fuerunt; ita ut non restituentes, crimen sacrilegii & æternæ damnationis periculum incurrere statuantur. Quam in rem plures Canones observabimus (*Can. 1. 2. 3. 12. usque ad 20. Can. 23. 24. 39. 40. xvi. Qu. 7.* quibus addendi *Canon 4.* Concilii Cabilonenfis sub Stephano V. Papa, Concilii Tolosani sub Victore II. *Canon Item placuit, & Can. Inter hæc;* Concilii Romani sub Nicolao II. *Canon 5. juncto Canone 3. xvi. Qu. 2.* & aliud Concilium Rom. sub Alexandro II. & in *Apologetico Gregorii VII. cap. 6. 7. & 8.* & in Synodo Rom. sub eodem *Canon Decimas, & Canon Ut nullus*: quos in hanc rem valdè notandos exscribemus. *Decimas, quas in usu pietatis concessas esse Canonica autoritas demonstrat, à Laicis possideri autoritate Apostolica prohibemus. Sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, nisi Ecclesie reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere, & æterna damnationis periculum incurrere. Et in Can. Ut nullus. Ut nullus Abbas decimas & primitias, & reliqua, que secundum statuta Canonum ad Episcopos pertinent, sine autoritate Rom. Pontificis, seu Episcopi consensu, in cujus diocesi habitas, detineant, autoritate Apostolica firmamus. Qui Canones sæpius propter necessitatem repetiti fuerunt. Et quidem in Concilio Lateran. sub Calixto II. *Can. 4. 7. & 18.* & in alio generali Lateran. sub Innoc. II. *Can. 10.* & in Concilio Remensi sub Eugenio III. *Can. 8.* & inter Alexandri III. *epistolæ epist. 28.* scripta ad omnes Episcopos Angliæ: cui planè simile est *Capitulum 21. hoc tit. & cap. 3. supra de Institutionibus,* quæ ad Angliam pariter pertinent, eodemque tempore scripta fuerunt, sicut & alia pleraque *Capitula hujus Tituli;* eo saltem tempore, quo Thomas Cantuariensis adversus usurpatores Ecclesiarum Laicos & Clericos, & ipsum Regem acriter insurrexit. In dictæ itaque *epistolæ 28. initio* ait Alexander, post instantem turbationem, quæ inter Henricum Angliæ Regem & Thomam Cantuariensem Archiepiscopum emerferat, quandam pravam consuetudinem in illis partibus inolevisse, qua Laici Ecclesias & Ecclesiastica Beneficia usurpaverant per universum Regnum Angliæ; ita ut quibus vellent Clericis autoritate propria etiam invitis Episcopis conferrent & in possessionem inducerent. Statuit verò Pontifex ut universi, qui Ecclesias, Præbendas, vel quæcumque alia Beneficia de manu Laicorum suscepissent, cum fructibus inde perceptis in manus Prælatorum resignent, & eis ad quorum ordinationem jure Ecclesiastico pertinent, disponendas relinquunt. Quod & plerisque Conciliis per ducentos ferè annos cautum fuit. Et quidem in Concilio Lateranensi generali sub Alexandro III. *Can. 14.* ex quo sumptum *caput 4. supra hoc tit. & in Collectione variarum Decretalium post dictum Concilium Lateran. parte 14. cap. 5.* Cujus inscriptio Cantuariensi Archiepiscopo & ejus Suffraganeis dirigitur, Pontifex ita loquitur: *Cum viri Ecclesiastici per nos aut per alias personas Ecclesiasticas in Ecclesiis secundum statuta Canonum ordinantur; Laici, qui fortè aliquando contra Ecclesiasticam ordinationem eas usurpare (nempe occupaverant illas Ecclesias) consueverunt in periculum suæ salutis, in tantam vesaniam & furorem prorumpunt, ut Ecclesiasticos viros canonicè in ipsis Ecclesiis ordinatos, multis injuriis & verberibus afficerent, & interdum occidere non vererentur. Quod & iterum severissimè prohibetur.**

(*Can. 45.* Concilii Generalis Lateranensis sub Innocentio III.

Supereſt ut ſubjiciamus & indicemus exempla aliquot inſignia donationum, vel potius reſtitutionum hujusmodi Eccleſiarum, poſſeſſionum, reddituumque, decimarum, primitiarum & oblationum, quæ à Laïcis in redemptionem animæ, lenſu pietatis inſtigante, factæ fuerunt vel iſſis Eccleſiis ſpoliatis, vel aliis Eccleſiis, Capitulis, Collegiis, vel Monafteriis, cum conſenſu tamen & autoritate Episcoporum. Et quidem ſupra ad *cap. 4.* duo exempla retulimus ex *Promptuario antiquitatum Eccleſiæ Tricaffinæ pag. 308.* in qua continetur donatio quædam, vel potius reſtitutio à quodam Nobili facta anno Domini 1114. jurium & reddituum uſurpatorum in Eccleſia ſanctæ Mariæ & S. Lupi: quæ donatio eidem Eccleſiæ facta eſt. Et quidem hujusmodi donationes non videntur deſideraſſe conſenſum Episcoporum. Extat alia ibidem donatio *pag. 372. & ſeqq.* cui ſubjicitur confirmatio Episcopi Trecentis cum Cleri conſenſu *pag. 374.* Similes plures obſervamus ex *Codice piarum Donationum Auberti Miræi cap. 21. & cap. 31.* in quo Arnulphus I. Flandriæ Comes prædia varia & redditus Eccleſiaſticos cum conſenſu Regis & hortatu Transmari Noviomensis & Tornacensis Episcopi anno Domini 935. ad cujus diœceſim pertinebant, reſtituit Blandinienſi Monafterio. Et in *cap. 34.* dotatur Eccleſia Brugensis de conſenſu & voluntate Episcoporum Tornacensis & Morinensis, reſtitutione facta plurimum Eccleſiarum & decimarum, quas offert in dotem Eccleſiæ recens ædificatæ, in qua hæc verba notanda: *Quasdam decimas, ait, ſe concedere de iis, quas ſibi & ſuis Prædeceſſoribus in Comitatu Flandriæ de terris cultis & incultis Pape Romani pro adiutorio expenſarum ſuarum & ſuorum militum, pro expugnatione ac reſiſtentia contra Wandalos, id eſt Normanos, qui Flandriam & alias terras vicinas cum Eccleſiis in iſſis conſtructis vaſtabant, in feudum perpetuum conſeſerunt.* Adde & *cap. 47. 50. 58. & 82.* Similes aliquot ex veteribus Chartulariis Monafteriorum quorundam Galliæ deſcripſit nuper Autor *Tractatus Gallici de Allodio ſub tertia ſtirpe Regum noſtrorum pag. 285. 286. & ſeqq.* Eamque etiam ob cauſam bella ſuſcepta à Regibus noſtris adverſus Regni Proceres ad reſtitutionem bonorum Eccleſiaſticorum ex fide hiſtoriæ conſtat circa an. 1103.

A D C A P. V I. E T X V.

Utrumque Capitulum potiffimum ſpectat ad confirmationem duarum regularum Juris Canonici, 1°. Sanctuarium Domini jure hæreditario non debere obtineri. 2°. Eccleſias autoritate propria Patronorum ſive Eccleſiaſticorum, ſive Laïcorum, inconſultis Episcopis, pleno jure concedi & conferri non poſſe: irritam & nullam eſſe hujusmodi conſeſſionem. Quam regulam in ſuperioribus Capitulis pluribus explicuimus. Adverſus utramque regulam multa obliquè & in fraudem tam Laïci, quàm Clerici moliebantur. Et quidem Clerici non illi tantum, qui in minoribus erant conſtituti, ſed etiam Presbyteri jura Patronatus vel in Eccleſiis quas obtinebant, vel in aliis comparare nitebantur quocunq; titulo, ſive lucrativo, ſive oneroſo; ut

postmodum filios vel nepotes suos in hujusmodi Ecclesiis præsentarent. Filios, inquam, vel nepotes, sive legitimos, e. c. vel ante Sacerdotium, vel in minoribus Ordinibus procreatos; vel spurios, id est post Subdiaconom, Diaconatum & Sacerdotium susceptos, contra prohibitionem Canonum. Hoc amplius in *cap. consuluit 15.* Clerici quidam autoritate propria, id est inconsultis Episcopis, constructas & fundatas Ecclesias à parentibus detinere, & sibi vindicare hæreditario jure contendebant: vel etiam Laici fundatores filiis suis, vel nepotibus, aut quibuscumque aliis Laicis Ecclesias vel Beneficia, in quibus Jus Patronatus habebant, ignorantibus, aut non consentientibus Episcopis, concedebant, sicut in *cap. 10. & 15. hoc tit. in antiqua Decretali.* Non contenti nempe Patroni jure proprio nominationis, vel præsentationis, præsumebant pleno jure conferre Ecclesias: quod in *dicto Capitulo 15.* prohibet Pontifex.

Sed ut redeamus ad interpretationem *Cap. 6.* observandum in Anglia pravam illam consuetudinem diutissimè obtinuisse contra Conciliorum generalium, SS. Pontificum & Angliæ Episcoporum repetitas sæpiùs prohibitiones, ut scilicet Clerici non tantùm in minoribus Ordinibus constituti, sed etiam in sacris: ipsi quinimò Presbyteri, & aliquando Episcopi uxores in speciem, vel potius concubinas ducerent, & contubernia veriùs quàm matrimonia, si non de jure, saltem de facto contraherent, liberisque procreatis ex turpibus & nefariis hujusmodi conjunctionibus, quibuscumque artibus, in Ecclesiis paternis successorem & locum acquirere nitentur. Unde constitutum generaliter, ne unquam in Ecclesiis, quas parentes obtinuissent, vel in quibus ministrassent, nullà mediâ personâ interveniente, Presbyterorum filii, sive legitimi, sive post Sacerdotium geniti, admitterentur: imò nequidem in Ecclesiis, in quibus eorum parentes Rectores fuerunt, Vicarii fieri poterant: idemque in Canonicatibus rescriptum. Quod si contra fieret, ab Episcopis appellatione etiam ad Sedem Apostolicam remota, ab hujusmodi Beneficiis & Ecclesiis removebantur *cap. 2. 4. 5. 10. 11. & 13. Extra de filiis Presbyterorum ordinandis vel non.* Intelligendum nisi dispensatum fuerit cum his, vel ab ipso Summo Pontifice, vel ab Episcopis quibus specialiter Pontifex indulserit *cap. 9. 14. penult. & ult. eodem tit.* Et quidem ad explicationem *Capituli 6. hoc tit.* quod scriptum est ab Alexandro III. Exoniensi Episcopo, suffraganeo Cantuariensi, valdè pertinet quod ad alium Exoniensem Episcopum super eodem articulo scripsit Innocentius III. *lib. 5. Registri* his verbis: *Sanè ad audientiam nostram pervenit, quod in Exoniensi Diocesi plerumque contingit, ut decedentibus Ecclesiarum Vicariis & personis, eorum filii absque conscientia tua Ecclesias vacantes invadant, & ut eas licentiùs valeant detinere, ac tuam autoritatem eludant, ad nos vocem appellationis emittunt, & sanctuarium Dei nituntur jure hæreditario possidere. Volentes igitur obviare, sicut convenit, huic pesti; Fraternitati tue autoritate præsentium indulgemus, ut filios Clericorum, quos in Ecclesiis diocesis tua, nullo medio, inveneris substitutos, Ecclesiis & Ecclesiasticis Beneficiis spoliis taliter occupatis, non obstante appellationis objectu, qua interponitur in elusionem Ecclesiastica disciplina. Et ne quacumque ratione vel jure consanguinitatis, aut hæreditario Ecclesiæ, Præbendæ, Præposituræ, & Capellanæ, sive quælibet Dignitates, & alia Ecclesiastica Benefi-*

cia & Officia vindicarentur ; sæpius Canonibus prohibitum *Can. 1. 2. & sequentibus usque ad 8. Causa VIII. Qu. 1. juncto cap. 1. de Prabendis Extra.* Potissimum verò hujusmodi abusus metuendi erant in parentibus Ecclesiasticis, vel Laicis, qui in liberos naturali ratione sunt propensiores ; ut prohibeantur quibuslibet modis successionem in Beneficiis liberis suis procurare.

Sequitur ut probemus pluribus, quod supra & initio attigimus, de filiis Presbyterorum, Diaconorum & Subdiaconorum, qui sacris Ordinibus sunt initiati, sive hujusmodi liberi ante, sive post sacros Ordines procreati fuerint : itemque de liberis Clericorum, qui in minoribus Ordinibus constituti sunt. Et quidem in Occidentali Ecclesia certissimum est continentiam injunctam illis, qui in sacris Ordinibus constituti sunt usque ad Subdiaconatum inclusivè ; aded ut si quas antea suscepissent uxores, dimittere cogerentur, multoque magis si post sacros Ordines illas duxissent. Quod si in minoribus Ordinibus constituti forent, ad retinendas uxores, & relinquenda, seu resignanda Beneficia compellebantur inviti jure summo (*Can. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. Dist. xxxi. & xxxii. per totum cap. 1. 2. 3. 4. & 5. de Clericis conjugatis.* Quæ Capitula omnia pertinent ad Angliam, sicut etiam ferè omnia Capitula *Tituli de filiis Presbyterorum Ordinandis vel non* : qui duo tituli meritò conjungendi sunt. Ex quibus colligimus, quamvis sæpius in Anglia Conciliis & Apostolicis Constitutionibus prohibita fuerint matrimonia, vel potius contubernia eorum, qui in sacris erant constituti ; prævalente tamen corruptela, non obtemperatum.

Ex hoc primo errore facile alter sequebatur, ut nempe quibuslibet artibus parentes hujusmodi liberos illegitimos jure hæreditario in suis Ecclesiis instituere niterentur : quod severissimè quidem prohibitum fuit, eamque in rem observanda sunt ex plerisque Conciliis Anglicanis, Londinense imprimis sub Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo habitum anno Domini 1102. Cujus Canones studiosè collegit Guillelmus Malmesburiensis *lib. 1. de gestis Pontificum Anglorum* : & confirmatur apertissimè *epistolis ipsius Anselmi 62. & 122.* in quibus mentio fit illius Concilii & Canonum in eo editorum. De quo Concilio Londinensi sub Anselmo, quod pertinet ad hunc articulum ita Matthæus Paris loquitur ad annum 1102. sub Henrico I. *In hoc Concilio Sacerdotes concubenarios excommunicavit, nisi eas de cetero amoverent. Hoc autem bonum quibusdam visum est, & quibusdam periculosum ; ne dum munditias viribus majores expeterent, in immunditias laberentur deteriores.* Per consequens in eo Concilio prohibitum ut filii Presbyterorum non essent hæredes Ecclesiarum patrum suorum. Idem Guillelmus Malmesburiensis loquitur ea de re. *Ceterum de Decretis Conciliorum ab Anselmo celebratorum nihil attinet dicere, cum omnia jam obsoleta sciantur deperisse.* Et post pauca. *In nullo enim ei efficaciter obtemperatum. Sed omnibus penè præterita excusatio, qua vel prædicando docuit, vel interminando prohibuit.* Quamvis & ante Anselmum districtissimè conjugia Clericorum in sacris Ordinibus positorum prohibita sæpius fuerint in Anglia, secundum jus commune universæ Ecclesiæ Occidentalis, ut eruditè observavit Picardus in *Anselmi epist. 62. lib. 3.* Ideoque post Anselmum sæpius iterandæ fuerunt ab ejus successoribus hujusmodi pro-

hibitiones; quibus injungendis & observandis diligentissimam operam adhibuit D. Thomas Cantuariensis, & ejus successor Richardus, Cantuarienses Archiepiscopi, qui sub Alexandro III. vixerunt. Potissimum verò in eam rem celebria sunt duo Concilia super reformatione Ecclesiæ Anglicanæ celebrata, Abrincense sub Alexandro III. anno 1172. paulò post mortem sancti Thomæ, in quo inter alia statuitur, *ut filii Sacerdotum non ponantur in Ecclesiis patrum suorum.* Et Londinense sub dicto Richardo anno 1175. ubi *Can. 1.* apertius constituitur, *ut si infra Subdiaconatum constituti (Clerici) matrimonia contraxerint, ab uxoribus suis nullatenus separentur, sed cum uxoribus viventes Ecclesiastica Beneficia nullatenus percipiant: qui autem in Subdiaconatu vel supra ad matrimonia convolaverint; mulieres etiam invitæ & renitentes relinquunt.* Decrevisimus etiam ejusdem epistolæ autoritate, *ne filii Sacerdotum in paternis Ecclesiis amodò persona instituantur, nec eas qualibet occasione, mediâ non intercedente personâ, obtineant.* Epistola, cujus autoritate Patres Concilii utuntur, vel est illa, quam Alexander III. scripsit Archiepiscopo Cantuariensi & ejus Suffraganeis, cujus inscriptio & pars 1. extat in *cap. 5. de cohabitatione Clericorum & mulierum,* & in *cap. 1. de Clericis conjugatis in Collectione 1.* eoque pertinet *cap. 11. ejusdem Alexandri III. titulo de filiis Presbyterorum ordinandis vel non.* Vel potuerunt etiam Patres dicti Concilii intelligere epistolam quandam ejusdem Alexandri scriptam Episcopo Vigornienti, cujus pars extat in *cap. 4. de Clericis conjugatis in Collect. 1.* ex quo exscripta videntur verba Canonis dicti Concilii. Ad eandem rem pertinent pleræque Constitutiones ejusdem Alexandri & ejus successorum relatæ sub dicto titulo *de Clericorum cohabitatione & mulierum,* & sub tit. *de Clericis conjugatis & tit. de filiis Presbyterorum ordinandis vel non.* Nec omnino expers fuit horum malorum Gallia nostra; quæ tamen repressa fuerunt Regum nostrorum autoritate & Episcoporum nostrorum sollicitudine, ut constat ex *epist. Ivonis 200. & 218.*

Utroque tamen casu Pontifices sæpissime propter multitudinem delinquentiam cum Clericis inferiorum Ordinum dispensare fuerunt coacti, ut Ecclesiastica Beneficia etiam conjugati retinerent, quibus Beneficiis sine discrimine magno ac effusione sanguinis non poterant privari, sicut loquitur Alexander tertius in *cap. 3. de Clericis conjugatis in 1. Collect.* Et post Alexandrum III. Gregorius VIII. eodem tit. *cap. 6.* aliam rationem subjicit hujus, ut ait, *disimulationis vel dispensationis, ne prædicti Clerici Beneficii Ecclesiastici auxilio destituti, ad turpia & secularia lucra sectanda redire cogèrentur; cum multi concubinarij & adulteri de bonis Ecclesiæ sustententur: & in minoribus constitutos ordinibus & legitime conjugatos à Beneficio Ecclesiastico sacri Canones non repellant.* Jubeat itaque Beneficium ademptum conjugato restitui ab Episcopo suo, unde sustentari valeret extra fratrum consortium. Quæ verba postrema desumpta sunt ex *Can. 8. quia tua fraternitas XII. Quest. 1. ex epist. Gregorii I. ad interrogationes Augustini Anglorum Episcopi responsione 2.* quæ epistola inserta est etiam à Venerabili Beda in *Historia Ecclesiastica gentis Anglorum lib. 1. cap. 17.* ideoque non malè à Glossa notatur in *Capitulo Joannes in fine eod. tit. in hæc verba: dummodo nullum perci-*

piat Ecclesiasticum Beneficium : Clericum conjugatum , in minoribus constitutum , posse habere Beneficium ex dispensatione Papæ. Quod de simplicibus tamen Beneficiis intelligendum est ; non autem de illis , quæ habent curam animarum annexam , nec etiam de Dignitatibus Ecclesiasticis *cap. ult. de Clericis conjugatis in 1. Collectione & capit. cum decorem Extra eodem tit.*

Non dissimili valdè ratione SS. Pontifices cum filiis illegitimis Presbyterorum & aliorum in sacris positurorum , ad Beneficia Ecclesiastica ut admitterentur , dispensare solebant : quia non suo , sed alieno vitio laborant. Quinimò si eorum merita plurimum suffragentur , in Beneficiis paternis succedere modis legitimis scilicet , conniventibus oculis Pontifices tolerebant *cap. 2. de filiis Presbyterorum in 2. Collectione , cap. penult. & ult. hoc tit.* Permissum etiam Episcopis generaliter , ut cum hujusmodi filiis Presbyterorum dispensare possint , ut ad minores Ordines & ad Ecclesiastica Beneficia simplicia promoveantur , non autem ut ad sacros Ordines , vel ad Beneficia habentia curam animarum , vel ad Personatus & Dignitates admittantur , ut Glossa notat ad *cap. 1. de filiis Presbyterorum in VI. argumento capituli ult. de præbendis.* Nam ut eleganter ait Ivo Carnotensis in doctissima *Præfatione. Decreti* : *Quidam Romani Pontifices decreverunt , ne filii Presbyterorum assumerentur ad Presbyteratum ; non quod personarum acceptio apud Deum sit alicujus momenti ; vel natura , qua omnium par est genitrix , ab aliquo possit reprehendi ; vel filii pro iniquitate parentum condemnari , &c.* Et postea : *Sed ad reprimendam quorundam Presbyterorum incontinentiam , vel tutius muniendam aliorum continentiam. Sed quia ex his quasdam personas non tantum religiofas , sed etiam Ecclesie Dei necessarias esse cognoverunt , decretum temperaverunt : & ita genitos , quorum conversatio in Monasteriis , vel Religiosis Ecclesiis probata fuerit , non solum ab Presbyteratum , sed etiam ad summum Sacerdotium promoveri permiserint.* Quod deinde pluribus exemplis confirmat , quæ referuntur etiam *Can 1. 2. 11. 12. & 13. Dist. LXVI.*

Superest ut duas quæstiones , ab Interpretibus ad hæc duo Capitula propositas , solvamus. Et quidem ad *Capitulum 6.* in quo Clerici Advocationibus dicuntur spoliari debere , id est jure Patronatus , quod idè comparaverunt , ut liberos suos ad easdem Ecclesias præsentarent ; quæritur quænam sit pœna venditoris , & utrum ad venditorem redeat jus Patronatus , irritâ nempe & nullâ hujusmodi venditione constitutâ , perinde ac si nihil actum foret , *cap. 16. hoc tit.* An verò Patronus amittat jus Patronatus , quod Ecclesie , in qua constitutum fuerat , consolidetur. Et quidem ea videtur præferenda sententia , venditorem Laicum non privari jure Patronatus , quia in dicto capitulo nulla pœna venditori Patrono imponitur , sed tantum emptori : & notissimum est pœnas & sanctiones Legum & Canonum extra suos terminos non esse producendas. Superest tamen quærendum , utrum emptori competat aliqua actio ad pretium repetendum , vel ex empto , vel condictio saltem ex æquitate. Et quidem non videbatur danda actio ex empto , quia diximus irritum fuisse & nullum contractum emptionis venditionis : naturali tamen ratione & æquitate constat pretium repeti posse ab emptore , condictione causa data , causa non secuta , vel sine causa , sicut in *Lege 22. & 23. ff.*

de contrahenda emptione & Lege 2. ff. de conditione sine causa. Iniquum enim est venditorem cum emptoris damno fieri locupletiozem. Poterit tamen dari actio ex empto, quam tandem receptum est posse concurrere cum conditione sine causa, quoties emptionis contractus irritus, vel finitus & resolutus proponitur, sicut in eleganti specie *Legis 11. §. is qui vina ff. de actionibus empti*, & argumento *Legis 3. ff. de conditione sine causa*, & *Lege 5. si tutor ff. de Tutela & rationibus distrabendis*.

Secunda quæstione tractatur ab Interpretibus ad *cap. 6. & 15.* an pater, qui jus Patronatus legitimis modis obtinet, suum filium præsentare possit. Glossa & Interpretes respondent posse, quamvis Patronus seipsum præsentare non possit, ne confundatur præsentati & præsentantis persona *capitulo per nostras hoc tit.* Nec enim Jus Canonicum in hoc articulo subtilitatem Juris Civilis inspicit, quâ propter vinculum potestatis filius eadem persona cum patre intelligitur. In rei enim veritate alia est persona patris, alia persona filii. Quinimò & Jure Civili in publicis negotiis non attenditur illa ratio potestatis, sicut & in plerisque moribus nostris valdè imminuta fuit. Non obstat etiam *Capitulum 15. hoc tit.* in quo non de præsentatione, sed de concessione Ecclesiæ propriâ autoritate facta à patre, inconsulto Episcopo, fit mentio: quod Canonibus nominatim prohibitum fuisse non tantùm patribus, sed etiam quibuslibet probavimus.

AD CAP. VII. ET XIX.

Species elegans hujus Capituli 7. ex integra Decretali, & sententia meliorum Interpretum ita proponi potest. Abbatissa quædam locationis titulo (quam dationem in *firmam* appellat) villam cuidam Militi concesserat, in qua villa sita erat Ecclesia, in quam proprietario villæ jus Patronatus competeat. Mortua persona Ecclesiæ, id est Rectore, five Plebano, Miles conductor villæ ad vacantem Ecclesiam Diocesano Episcopo Salesberienfi præsentat Clericum, quem Episcopus legitimè natum cognoscens, & honestis moribus præditum instituit, sicut ex *antiquo Codice* supplet Antonius Augustinus. Abbatissa, quæ sibi vindicabat Jus Patronatus, alium Clericum dicto Episcopo præsentavit, quem cum Episcopus nolisset recipere, ipse ad superiorem Metropolitanum Cantuariensem Archiepiscopum confugit, & de Episcopo querelam deposuit, qua permotus Archiepiscopus, causâ non cognitâ, dicto Episcopo protinùs injunxit, ut remoto Clerico à Milite conductore præsentato, secundo loco præsentatum ab Abbatissa induceret in possessionem. Cui præcepto obtemperavit quidem Episcopus, remoto primùm præsentato & instituto; super ea re tamen scripsit ad Sum. Pontificem, relatione totius negotii ad eum missâ, cui consultationi rescripsit Alexander III. ad Episcopum Herefordensem & Abbatem, quemdam, quibus mandat, ut imprimis ante principalis negotii disquisitionem de Jure Patronatus, restituatur & reformetur possessio Clerico spoliato, qui à Milite primò præsentatus fuerat, & ab Episcopo Diocesano institutus. Quam restitutionem colligimus ex *antiqua Decretali* hoc loco: *restitutione autem factâ, causam audiatis*, id est causam principalem de Jure Patronatus, cui com-

petat : cujus disceptandæ & judicandæ formulam ex Juris Canonici regulis depromptam proponit : ut si constiterit villam & universitatem villæ, id est universa ab Abbatisa generaliter locata, non excepto jure Patronatus ; tunc præsentatus à Milite & primo loco institutus præferatur secundo præsentato ab Abbatisa. Idemque judicandum ait, si ante motam controversiam ab Abbatisa, præsentatus à Milite institutus fuerit. Quod ita plenius explicandum secundum sententiam Innocentii I. V. Ostiensis & Joannis Andreæ ad *hoc Capitulum*, ut quamvis Abbatisa nominatim Jus Patronatus exceperit, proindeque Miles verus Patronus non foret ; si tamen verus Patronus existimabatur, & præterea in pacifica & quieta possessione præsentandi antea fuisset ; ab eo præsentatus præferatur hac vice, nullo impofterum præjudicio generando Abbatisæ, si postea Patronatus jus ad se pertinere probaverit. A contrario si Abbatisa possessionem Militis interrupisset, quamvis antea in possessione præsentandi foret Miles, turbata ejus possessione removebitur ab eo præsentatus, si postea probaverit Abbatisa Jus Patronatus liquidè ad se pertinere : quia in locatione contrahenda nominatim sibi jus Patronatus retinuerat & exceperat, sicut in celebri *capit. cum Bertoldus* 18. *de sententia & re judicata*, in cujus *integra Decretali*, qui pignori dederat curiam vel villam, dominus sibi Patronatus jus specialiter retinuerat & exceperat.

Additur in fine *hujus capituli* : *ita quod si Abbatisa obtineret adversus Militem, illi de temporalibus debeat respondere*. Ex quibus rectè colligunt Interpretes Militem in possessione plena Juris Patronatus & præsentationis fuisse, quia Rei partes sustinebat. Potuit verò tantum obtinere Abbatisa adversus Militem, si probasset se nominatim in villæ locatione facienda, exceperit & retinuisse Jus Patronatus, & interrupisse possessionem præsentationis, quam Miles sibi vindicabat : ita tamen ut si obtineat Abbatisa, Militi de temporalibus respondeat ; id est si à persona, seu Rectore Ecclesiæ illius, jure foundationis, id est lege & conventionem appositam in fundatione, certa pensio vel redditus debeatur Abbatisæ, conductori Militi præstari debeat.

Et quidem ex *hoc capitulo* multa colliguntur. Et primò eum, qui dejectus fuit ex possessione, non tantum per vim, sed etiam præcepto Archiepiscopi, ut in *hoc capit.* sive autoritate & sententia Judicis ; prius restituendum esse, quam de principali causa cognoscatur. Quod ita intelligendum, si altera parte absente, vel non auditâ, sententia illa probata fuerit : quod ex Jure Civili desumptum *Lege 6. Cod. unde vi & Lege 2. Cod. si per vim vel alio modo absentis turbata sit possessio*, in qua eleganter dicitur, *nec imperiale rescriptum, nec locutionem Cognitoris*, id est Judicis interlocutionem, altera parte absente statum possessionis immutare posse, qui omnino reformari debet, antequàm principalis negotii cognitio suscipiatur. Eamque in rem elegans est *epistola Symmachi lib. 10. epist. 46.*

Secunda quæstio, quæ præcipuè tractatur & deciditur in *hoc capitulo*, est conductioni villæ, curiæ, curtis, vel possessionis alicujus accedere jus Patronatus Ecclesiæ sitæ in dicta villa, quoties villæ annexum est jus Patronatus, & ad conductorem villæ cum universitate ejusdem villæ transire ;

transire; idque exemplo venditionis receptum fuit: vendita enim universitate villæ, emptorem tacitè sequitur jus Patronatus, *arg. cap. 14. hoc titulo*; quamvis seorsim vendi non possit *cap. 16. hoc tit.* quod repetitum est ex Jure Civili, quo licèt religiosa loca separatim vendi non possint; si tamen modica sint, majoris partis emptioni accedunt, nisi nominatim recipiantur, id est reserventur à venditore *Lege 22. 24. & 73. ff. de contrahenda emptione, & Lege 53. §. 1. ff. de action. empti, junctâ Lege 10. ff. de religiosis*, in quibus hæc verba notanda, *si nihil venditor nominatim exceperit, vel non nominatim tibi sepulchrum excepisti, vel exceperit locum sepulchri, ad hoc ut ipse posterique ejus illò inferrentur.* Quæ valdè illustrent ea, quæ infra dicemus de exceptione, sive retentione, seu reservatione juris Patronatus. *D. Ambrosius lib. 1. cap. 9. de Abrahamo: Sapè cum alienationibus possessionum venales fiunt quæ in iisdem locis sepultura sunt.* Idemque dicendum magis si hæreditatis, successio- nis, aut alio acquirendi modo per universitatem universa simul bona alicujus acquirantur; vel etiam titulo particulari, donatione, legato, vel fideicommissio, dummodò fundo vel villæ jus Patronatus sit annexum: imò et si pignori detur, ut in celebri *capit. cum Bertoldus de sententia & re judicata*, vel si locetur & in *firmam* detur, ut in nostro capitulo dicitur: nisi tamen his duobus postremis casibus, nominatim receptum & retentum fuerit jus Patronatus à domino proprietatis, qui locavit, sicut in dicto *capit. cum Bertoldus, & hoc nostro*, juxta ea, quæ docuimus ex Jure Civili. Multoque magis id admittendum in Emphyteuticario, quia plus habet juris quàm conductor. Habet enim jus in ipsa re, eique utilis actio in rem Jure Civili conceditur *tit. si ager ve- stigialis vel emphyteuticarius petatur*. Idem etiam multò magis dicendum in dotali prædio, cui est annexum jus Patronatus. Maritus enim Jure Civili dotis est dominus, quamvis non simpliciter, sed dotis causâ *Instit. quibus licet alienare vel non, & deceditur cap. 11. hoc tit. in 1. Collect.* ex quo sumptum est *cap. 9. hoc tit.* Idem etiam in Doario, sive dotalio, in quo plenissimum jus utendi fruendi competit mulieri, & per consequens in quolibet fructuario habet locum: multoque magis in feudo, in quo vassallus plus habet juris quàm fructuarius. Nam si non veteri jure, saltem novo feudorum ad hæredes vassalli feuda transeunt; ususfructus morte fructuarii finitur.

Quod de donatione *ad firmam* attingitur *hoc cap.* Glossa ad hæc verba *ad firmam*, ait desiderari in contractu *ad firmam*, ut utile dominium transeat. Fateor equidem cum recentioribus Interpretibus nullum esse utile dominium in jure, nequidem in donatione *ad firmam*, quam sanè videntur Constitutiones Pontificum confundere cum emphyteusi, & separare à locatione. Et sicut in emphyteusi & in feudo veteres Interpretes utile dominium transferri admiserunt, errore quidem primum, sed jure postea certo; ita & proclive fuit in donationibus *ad firmam* utile illud dominium extendere, per consequentias primi erroris. Nam Jure Civili certissimum est in emphyteusi jus in re quidem constitui, sed incognitum esse utile illud dominium. Locatio vero sive ad tempus, sive perpetua (quamvis perpetua proximè ad emphyteusim accedat) jus tamen in re non parit. Datio itaque *ad firmam*, de qua sapius in his libris *cap.*

8. de decimis in 1. *Collectione*, capit. à nobis de decimis *Extra*, & capit. 2. *Extra de locato & conducto*, juncto cap. ult. ne *Pralati vices suas*, & cap. ult. de *restitutione spoliatorum*, significat certum & proprium genus contractus, quod excedit terminos locationis & conductionis. Desideratur enim ad contractum firmæ, ut vel ad plures annos, vel ut loquuntur, ad vitam unius vel plurium personarum constituatur, ut in *veteri quadam charta* anni 1002. in qua *manufirma & datio in censum* confunduntur. Verba notanda sunt; (*Ecclesia duobus data fuerat ad firmam*) *quisquis autem horum supervixerit alterum, firmiter teneat; & ut chartula per longa tempora majorem deinceps obtineat vigorem, manibus propriis subter eam firmavimus*. Sicut & rescripta Imperatorum divinâ manu subscribebantur. Unde & manufirmationis hujusmodi constitutiones, & privilegia à Regibus subscripta *manufirma*, & *manufirmationes* appellantur. Et hoc est quod in *dicto cap. ult. ne Pralati*, dicitur: *fide data firmavimus*: quibus verbis præterea sacramentum, sive juramentum significatur, & subscriptio manu partium facta. Itaque solebant hæc omnia in hujusmodi contractu firmæ interponi, ad plures annos, vel ad vitam unius aut plurium, certa mercede, sive pecunia constituta, vel certa fructuum mensura & modo, & partium juramento ac subscriptionibus intervenientibus constitui: unde meritò firmæ nomen huic contractui tributum.

Postremò ad verba ultima *capituli 7.* notandum temporalia, quæ dicuntur pertinere Patronis, esse intelligenda de certis redditibus quotannis præstandis Patrono, de quibus nominatim tamen in ipsa fundatione convenisset. Nam post fundationem perfectam non poterat Patronus hujusmodi jura extraordinaria imponere Ecclesiæ, quam ipse fundaverat, ut doctissimè Glossa observavit ad *capit. cum Bertoldus Extra de sententia & re judicata*. Qua de re plenius dicemus ad *capit. præterea hoc titulo*.

Caput 8. 10. & 11. explicavimus in capitulo 5.

AD CAP. IX.

IN explicatione *capituli 7.* diximus institutum qui præsentatus fuit; non tantùm à vero Patrono, sed etiam ab eo qui non est verus Patronus, sed pro Patrono habetur, & est constitutus in possessione ultimæ præsentationis pacificæ, non modò non posse removeri à superveniente vero Patrono, sed etiam ei præferri, qui posterius à vero Patrono præsentatus & institutus fuerit; quamvis postea jus Patronatus evictum fuerit à vero Patrono *dicto cap. 7. & 19. hoc tit. & d. capit. cum Bertoldus de sententia & re judicata*. Nostri autem *capituli 9.* ea non est sententia, ut instituti semel in Ecclesia patronata per novos Patronos mutari non possint: qua de re nullum verbum in *hoc capitulo*; quod pertinet ad Ordinationes Ecclesiarum ipsarum earumque statum perpetuum, non autem ad temporalem mutationem personarum & Clericorum, qui ad præsentationem Patronorum semel ab Episcopo, vel alio Prælate ritè fuerint instituti. Quod & nominatim exprimitur in *hoc capitulo*, hac regulâ propositâ, *ordinationes, mutationes & vicissitudines Ecclesiarum ab*

Advocatis, id est Patronis, vel aliis presumi non debere. Ad eam regulam exempla peti possunt ex cap. 3. 11. & 13. hoc tit. & capit. inter delegatos supra de donationibus, Can. Lege Dist. x. Et in Concilio Oxoniensi sub Stephano Archiepiscopo Cantuariensi Can. quia juxta, tom. 3. Conciliorum parte 2. pag. 701. & Concilio Londinensi sub Gregorio IX. eodem tomo parte 2. pag. 710. his verbis. Exigit ars nostra catholica, ut unicus & in una Ecclesia sit magister perfectus, ordine, habitu, vita, scientia, & doctrina; & quod pura sit & simplex Ecclesie ordinatio. Sed obiectio Diaboli multos facit in hoc dogmate deviare, dum interdum, eo suggerente, non tantum uni datur una Ecclesia, sed pluribus preatextu plurium Patronorum; ut sint plura capita in eodem corpore quasi monstrum. Qui Canon valde illustrat caput 3. hoc tit. Quod tamen diximus Ordinationem & publicum statum Ecclesiarum non posse mutari ab Advocatis vel aliis quibuscunque, ita accipiendum est, nisi mutatio & ordinatio fiat ab Episcopo aut alio superiori, causâ cognitâ, & publicâ utilitate suadente; e. c. interveniente Episcopi consensu Laici jus Patronatus Capitulis, Collegiis & Monasteriis donare possunt, & in donatione facienda antiquam immutare ordinationem, nempe ut in hujusmodi Ecclesiis pars reddituum ad Monasterium vel Capitulum pertineat; pars verò ad Vicarium perpetuum, qui Monachorum consilio & nominatione ab Episcopo debet constitui. Quæ portio Vicario debita solet appellari portio congrua, sive sufficiens & congrua sustentatio, quam multis artibus & Monachi & Capitula imminuere tentaverunt semper; adversus quos frequentes querelæ & increpationes Pontificum, ut constat ex cap. 3. 10. & 12. de Prabendis; etiam vestigia quædam supersunt in cap. 11. hoc tit. in 1. Collectione.

Quod verò diximus, utilitate publica suadente & causâ cognitâ, ordinationem & antiquum statum Ecclesiarum posse innovari: non tantum in minoribus Beneficiis, sed etiam in majoribus, e. c. in Episcopatibus & Abbatibus est intelligendum, præcedente accuratissima causæ cognitione, & legitimis tantum modis, e. c. per unionem, translationem, incarnationem, sive commendationem, & novam institutionem vel sedium Episcopalium, vel novarum Parœciarum, ut constat ex *Can. & quippe Causa III. Q. 6. Can. 44. Causa VII. Quest. 1. Can. 48. 49. & 50. XVI. Quest. 1. Can. 41. XVI. Quest. 7. & Can. ult. xxv. Quest. 2. Can. 5. & 6. XXI. Quest. 1. & cap. 3. 5. & ult. Extra de Ecclesiis edificandis.* Unicum tantum illustre exemplum addemus ex *Codice piarum donationum Auberti Miræi cap. 66.* in quo Urbanus II. reddit Atrebatensibus Episcopatum proprium, qui per S. Remigium Cameracensi unitus fuerat propter urbis Atrebatensis vastationem, ut constat ex *Hincmaro epist. 6. editionis Moguntina.* Rationem in fine Instrumenti restitutionis Sedis Episcopalis Atrebatensibus hanc reddit. *Solet enim fieri, ut Ecclesie persecutionis tempore suis ordinibus, suis populis, subsidiis etiam temporalibus destituta, aliis temporaliter committantur Ecclesiis: Postquam verò iis, quibus imminuta fuerant, Domino donante, abundare ceperunt, pristinam recipiant dignitatem.*

AD CAP. XII. XXII. XXVII.

EXposuimus sententiam trium istorum Capitulorum initio explicatio-
nis *Capituli 1. & 3. supra hoc tit.* quorum hæc est brevis sententia,
Cum ab initio Patronis ad præsentandum nullum certum tempus præ-
stitutum fuisset, posterioribus Conciliis tandem definitum fuisse, ne Eccle-
siæ diutiùs remanerent viduatæ Pastoribus. Quamvis autem, sicut do-
cuimus, fuerint variæ controversiæ, etiam post illa Concilia super spatio
temporis; tandem placuit vetus distinctio quorundam Interpretum Bo-
nifacio VIII. qui desinivit ut quatuor menses Patronis Laïcis, & sex Pa-
tronis Ecclesiasticis ad præsentandum competant *cap. unico de Jure Patro-
nat. in vi.* qui à die cognitæ vacationis Ecclesiæ incipiunt currere, & conti-
nui sunt, id est currunt de momento ad momentum. Quod si intra prædicta
tempora cessaverint, ad Episcopum pertinet libera institutio & collatio;
quamvis ejusmodi Episcopi institutio, quandocumque postea contigerit
Ecclesiam vacare, non præjudicet in futurum vero Patrono. Imò hoc am-
plius licet institutus ab Episcopo propter cessationem Patroni intra dictum
spatium, plenissimum jus habeat in Ecclesia; si tamen hoc desideraverit
Patronus, cui fortè controversia mota fuerat super jure Patronatus,
post hujusmodi institutionem poterit institutum iterum præsentare Episco-
po: quæ præsentatio nihil quidem amplius conferet instituto, proderit ta-
men plurimum Patrono. Primum enim eâ ratione constabit Patronum esse
in juris Patronatus possessione, quod maximi momenti esse docuimus ad
cap. 7. Nam qui est in possessione ultimæ præsentationis, etiam si non sit
verus Patronus; si tamen secunda vice præsentet, & Episcopus admittat
ejus præsentationem, pro hac vice præferetur vero Patrono *dicto cap. 7.
& 19. hoc tit. & cap. cum Bertholdus de sententia & re judicata.* Con-
fert etiam ad id, ne qui vicit Patronus, iterum vexetur ab eo, qui priùs
controversiam moverat super jure Patronatus. Et præterea ut jura Patro-
natus ordinaria, vel extraordinaria, quæ vel ad commodum vel ad hono-
rem pertinere diximus; itemque moderatos redditus, quos posse in fundatio-
ne promitti fundatori diximus, ab ipso Presbytero, qui inconsulto & ces-
sante Patrono, ab Episcopo fuit institutus, redditus percipere valeat.

AD CAP. XIII. XIV. XVI. ET XXIII.

Inscriptio *Capituli 13. in veteri Collectione* sic concipitur; *Hospitala-
riis & Templariis.* Hospitalarii verò dicti sunt fratres Hospitalarii S.
Joannis Hierosolymitani; qui quidem Hospitalarii è Regno Hierosoly-
mitano Rhodum translati fuerunt, & Rhodo capta Melitam. De Templa-
riorum verò origine & progressu ita Matthæus Paris loquitur in *Henrico I.
ad annum Christi 1117.* *Viri quidam nobiles de Equestri ordine, religiosi
ac Deum timentes, in manus Patriarchæ Hierosolymitani Christi se servi-
tio mancipantes, more Canonorum Regularium in castitate & obedientia,
propriaque voluntati renuntiantes perpetuò vivere sunt professi. Ideò Tem-
plarii dicti, quod Rex Balduinus in palatio suo, quod secus templum Do-
mini, eis habitaculum concessit: Et fratres Militiæ templi vocati: quorum*

prima professio erat, ut vias & itinera ad salutem peregrinorum contra latronum insidias pro peregrinis conservarent. De utrisque verò subjungit Matthæus Paris, quod ad hujus Capituli interpretationem & multa alia similia pertinet: Cùm diu in honesto starent proposito, nunc adeò professionis suæ humilitate neglectâ, domino Patriarcha, à quo ordinis institutionem & prima Beneficia susceperant, se substraxerunt, obedientiam & decimas Dei Ecclesiis substrahentes, facti sunt cunctis valdè molesti. Postea Hospitalarii & Templarii gravissimas inimicitias susceperunt, adeò ut aliquando ad arma venerint. Idemque Matthæus Paris testatur in *Henrico III. ad annum 1259.* usque ad internecionem ferè Templarios ab Hospitalariis cæfos fuisse. Quæ omnia pertinent ad sententiam dicti Capituli 13. quod cum antiqua debet conjungi, sicut & cap. 3. 4. 5. & præcipuè 7. 10. & 11. extra de privilegiis & excessibus privilegiatorum: ex quibus constat Sum. Pontifices assiduis Episcoporum & Principum conquestionibus excitatos multa constituisse adversus Templarios & Hospitalarios; imò & adversus omnes Monachos reliquos, qui sub prætextu exemptionum & privilegiorum, à Pontificibus sæpius per gratiam & obreptionem impetratorum, plurima præsumebant adversus Episcopos, Presbyteros, Laicos, & Canones non tantùm in Ecclesiis Parœcialibus, quas pleno jure obtinebant, sed etiam in quibus tantùm jus Patronatus quomodocumque acquisierant, vel titulo universali, vel particulari; e. c. per occasionem feudorum & villarum, quas acquisierant titulo emptionis, donationis, legati; quibus scilicet feudis & villis per consequentias jus Patronatus accedebat; sicut pluribus explicuimus supra ad capit. 7. hoc tit.

In hujusmodi itaque Ecclesiis Episcopalia jura & Parochialia & reliqua, de quibus in *Capitulo conquerente supra de Officio Judicis Ordinarii*, vel minuebant, vel denegabant omninò, eo colore quia cùm ipsi exempti forent, ad dictas Ecclesias, in quibus jus Patronatus adepti fuerant, eadem privilegia conabantur extendere; adeo ut in dictis Ecclesiis Presbyteros suo nutu & arbitrio proprio instituerent & destituerent, Episcopis inconsultis, contra juris ordinem. Quæ omnia districtissimè prohibentur; & alia pleraque, quæ quotidie non tantùm à Templariis & Hospitalariis, sed etiam à reliquis Religiosis exemptis usurpabantur. Hujusmodi enim privilegia exemptionis certis personis, Monasteriis, sive Collegiis exemptis concessa strictissimè concluduntur, nec ad Ecclesias vel Capellas eis concessas, in fraudem Episcoporum vel aliorum produci debent; nisi nominatim constet hujusmodi jura Episcopalia, sive Parœcialia ab Episcopis, interveniente consensu Capituli, fuisse specialiter concessa, dictis Capitulis *supra citatis cap. 11. 16. 17. 19. & 21. Extra de privilegiis & excessibus privilegiatorum & cap. 6. & 7. Extra de Religiosis domibus, ut Episcopo sint subjecta.*

Ex quibus colligitur mutatione personarum & Patronorum publicum statum Ecclesiarum non ideirco immutari, sicut pluribus explicuimus ad *Capitulum 9.* Nimirum in Ecclesiis vel Patronatibus Ecclesiarum quomodocumque acquisitis, id est quolibet titulo à Religiosis, vel à quibuscunque personis Ecclesiasticis Capitulis, vel Collegiis, etiamsi sint exempti, Episcopalia nihilominus jura omnia & Parœcialia in hujusmodi Ecclesias integra conservantur, e. c. institutio & destitutio Clericorum, disciplina

inspectio & emendatio, visitatio, correctio & omnimoda jurisdictio in Ecclesiis & personis, quæ in eis ministrant, plena denique potestas, sed in spiritualibus. In temporalibus verò, aut Patronis, aut iis, quibus concessæ fuerunt Ecclesiæ, respondere tenentur *cap. 1. 2. & ult. de Capellis Monachorum in 1. Collectione juncto can. 2. xvi. Qu. 7. & Can. 6. & 7. xvi. Qu. 2.* Excipe nisi pleno jure dictæ Ecclesiæ concessæ fuerint Capitulis, Collegiis, vel Monasteriis, id est tam in temporalibus quàm in spiritualibus: quod accidit quoties in concessione Ecclesiarum, vel juris Patronatus non tantùm intervenerunt Episcopi, sed etiam nominatim & solemniter Episcopalia & Paræcialia jura remiserunt; ita tamen ut accesserit Capituli consensus: alioquin irritæ erunt concessiones hujusmodi absque Capituli consensu; nisi tamen de Episcopi Romani licentia Episcopus hujusmodi concessionem fecerit. Quod novissimo jure tandem receptum fuit, contra omnium Conciliorum Canones, & antiquum & perpetuum Ecclesiæ ordinem *cap. 4. 5. 8. & penult. de iis quæ sunt à Prelatis sine consensu Capituli, & dicto Capitulo conquerente de Officio Judicis Ordinarii, cap. auditis de præscriptionibus capit. 13. de sententia & re judicata.* In eam rem notanda *capitulum 3. §. in Ecclesiis & capit. 16. 17. & 21. Extra de Privilegiis.*

Ad plenam explicationem Capitum, quæ conjunximus, observandi sunt modi, quibus jus Patronatus acquiri solet, quos ad hæc verba hujus Capituli *13. feudorum emptorum, aliterve acquiritorum* Glossa observat: & quatuor notat, successionem in universa bona Patroni, venditionem castri vel villæ cui inhæret jus Patronatus, permutationem, donationem juris Patronatus: adde & præscriptionem; de quibus ex parte dicere antea occupavimus ad §. 1. capituli 5. & ad cap. 7. hoc tit. quibus pauca addemus.

Quamvis dixerimus ex Decretalibus, quæ de juris Patronatus donationibus meminerunt, nullam mentionem fieri juris Patronatus Laico donati, sed tantùm juris Patronatus donati vel Ecclesiis, & Monasteriis, vel Clericis ut in *cap. 14. hoc tit.* quia tamen vix potest ullæ certa ratio differentię assignari in hoc articulo Laicos inter & Clericos, quibus donatur; tum etiam potissimùm quia juris Patronatus habendi Laici sunt capaces; facile concesserim communi Interpretum sententiæ ad *Capitula*, quæ notavimus; non tantùm Ecclesiis, Monasteriis, Religiosis, & Clericis, sed etiam sæcularibus purè donari posse. Purè, inquam, id est gratuitò, absque pretio vel mercede, nullo dato vel retento, sed solius liberalitatis exercendæ gratiã, sicut à Jurisconsultis perfecta donatio explicatur. Nec illis casibus expectare consensum Episcopi diocæsani, vel Sum. Pontificis necessarium est; cum nominatim hæc necessitas nullo jure imponatur, nec etiam nominatim donatio juris Patronatus ullo loco prohibita reperiat, sed sola venditio, vel contractus accedens ad venditionem. Sufficit ne quid lucri captetur ex jure Patronatus, quod licet non sit spirituale, spiritualibus tamen adnexum est, vel ut D. Thomas loquitur, ad spiritualia ordinatum. Unde & quidam ex nostris Interpretibus veluti Selva in *libris de Beneficiis*, temporalibus jure jus Patronatus addiderunt. Prohibitæ tamen fuisse districtissimè juris Patronatus venditiones ex iis, quæ supra notavimus ad *dicta capitula*, colligitur: eamque in rem notandum in signe Rescriptum Innocentii IV. quod extat in *Additamentis ad Matthæum Parisi-*

dem editionis novissima pag. 159. & 160. quod Rescriptum scriptum est Joanni cuidam de Ordine Minorum, Nuntio Sedis Apostolicæ per Angliam. *Alienationes, ait Pontifex, venditiones, seu emptiones de Patronatibus vel Advocatiis Ecclesiarum, quæ cum spiritualibus sint annexa, vendi vel emittaliter nequeunt, à quibuscunque præsumptas, vel in posterum præsumendas, irritas esse decernimus: & quicquid ex ipsis, vel ob eas circa Ecclesiarum Patroccialium statum inveneris temerè immutatum, in statum debitum de plano & absque judicii strepitu revocare procures.*

Quia verò in capit. 13. additur, *vel alio modo jus Patronatus acquisiveritis*, quærit Glossa de modis acquirendi jus Patronatus. Et quidem tractavimus supra de modis acquirendi jus Patronatus per universalitatem juris, id est successionem ad capit. 7. supra, & de modo acquirendi per accessionem, quando nempe castro, vel villæ, vel feudo jus Patronatus accedit. Hoc enim casu quocunque modo & titulo res principalis acquisita fuerit, sive titulo emptionis, permutationis, donationis aut legati, transit cum re principali jus Patronatus; quamvis specialiter & separatim jus Patronatus vendi non possit, ut diximus. Permutari verò separatim non admitterim facile: quod enim Glossa tentat, obtinuit tantùm circa illa tempora, quibus Laïci contra Canones & Jura Ecclesias & Monasteria occupaverant: quod postea sublatum esse docuimus ad §. 1. capit. 5. supra. Permutationem itaque tantùm juris Patronatus cum alio jure Patronatus inter Laïcos posse admitti verisimile est, accedente Superioris Ecclesiastici consensu, ne fraus & simonia sub hujusmodi contractu lateat.

Quod ad præscriptionem juris Patronatus pertinet, dubium non est, quin inter Ecclesias & Collegia hujusmodi præscriptio possit obtinere, titulo aliquo præcedente & bona fide, quæ semper exigitur Jure Canonico in præscriptionibus *cap. vigilantibus Extra de Præscriptionibus*. Tempus autem quadraginta annorum requiritur. Cùm verò, ut diximus, & Laïci possidendi juris Patronatus sint capaces, si titulo nitantur & bona fide, quin præscribere possint jura Patronatus, nihil obstare videtur. Possessionem verò suam tam Ecclesiæ quàm Clerici & Laïci probare possunt, si juribus, quæ Patronis debentur, usi fuerint assiduè; e. c. si ad Ecclesiam vacantem præsentaverint ordinandos Clericos, quod jus Patronatus præcipuum est; si honoribus & prærogativis Patronorum ordinariis usi fuerint, de quibus dicemus ad *Capitulum nobis hoc tit.* vel reliquis juribus Patronis debitis, per tempus legitimum, id est 40. annorum, quod tandem constitutionibus Pontificum definitum est ad præscriptionem Ecclesiasticam.

Caput 15. & 17. explicavimus ad §. 1. capit. 5. quibus illustrandis locum insignem Ivonis Carnotensis Episcopi addemus in *epist. 186. pag. 319. De emptionibus verò rerum Ecclesiasticarum, quas Monachi à Laïcis faciunt, hoc tuæ Fraternitati respondemus, quia si res Ecclesiasticas de Laïcorum servitute, dato pretio, liberarent, & juri Ecclesiastico & Episcopali dispositioni restituerent, non solum non improbaremus, sed vehementer laudaremus, quia non videretur esse emptio, sed à cunctis pie sentientibus laudanda redemptio &c. Verùm quia rarus est, aut nullus, qui hæc emat, nisi suis aut suorum usibus; non est hæc appellanda pia redemptio, sed inter ementes & vendentes cupida & periculosa coemptio.*

AD CAP. XVIII.

Glossa & Interpretes non conveniunt in proponenda vera specie *hujus capituli*. Et quidem donationem juris Patronatus Episcopo factam non proprio nomine, sed Ecclesiarum, quæ sibi sunt commissæ, locum volunt habere in Ecclesiis tantum, quæ in alterius Episcopi diocesi sunt constitutæ. Quam interpretationem confirmant *Canone si quis Episcoporum xvi. Causa Qu. 5.* Et hoc amplius addunt eo casu esse liberum singulari privilegio Episcopis quaslibet personas arbitrio suo præsentare, adeò ut in eas non liceat inquirere alteri Episcopo, ad quem institutio pertinet: quod tamen in *dicto Canone* non dicitur. Fit enim tantum mentio Episcopi, cui jus Patronatus competit jure proprio, e. c. ex fundatione, aut dotatione, non autem de Jure Patronatus ei donato. Præterea nulla fit mentio illius privilegii, non debere inquiri in personam, quam præsentat. Adversaretur enim juri communi & publico: & maxime interest Episcopi diocelani idoneas tantum personas instituere. Nec etiam ulla mentio in *hoc Capitulo*, utrum jus Patronatus pertinuerit ad Ecclesias alterius Diocesis.

Alia verò species quærenda videtur, hæc nempe ex *cap. 6. de Institutionibus Extra*, ut quamvis in propria diocesi Episcopi Ecclesiæ sitæ sint, in quibus jus Patronatus quod donatum est habet locum; si tamen ad alium, inferiorem Prælatum, e. c. Archidiaconum, institutionis jus pertineat, teneri Episcopum hujusmodi inferiori Prælato instituendum Presbyterum vel Clericum præsentare. Quod si institutio ad Episcopum pertineat, quia in ejus personam concurrere non possunt jura institutionis vel præsentationis, nec ipse sibi præsentare, sicut nec Patronus seipsum præsentare potest; separatæ enim debent esse personæ *cap. ult. de Institutionibus*: hoc casu præsentatio cessabit & extinguetur. Si verò communiter donatio facta fuerit Episcopo & Ecclesiæ, non poterit præsentare Episcopus, nisi adhibito consensu Capituli vel Collegii, ad quod jus illud communiter pervenit Patronatus. Quod & habet locum multò magis si Ecclesiis ipsis principaliter donatum fuerit, Episcopo eorum nomine donationem accipiente, ut in *hoc capit.* & apertè confirmatur in *cap. 4. supra de his quæ fiunt à Prælati sine consensu Capituli*.

Quod si Episcopo & Ecclesiæ simul jus Patronatus concessum fuerit, non dubito quin quamvis Episcopus ipse sibi præsentare non possit in sua diocesi, per Ecclesiam tamen adjunctam in donatione sustineri possit præsentatio, dummodo consenserit in nominatione Episcopus. Sapissime enim quod per nos obtinere non possumus, per alios & propter adjunctam personam consequi possumus; præcipuè quoties agitur de jure individuo, quale est jus præsentandi, argumento *Legis 7. ff. Qui potior in pignore*.

Explicavimus *caput 19. in cap. 7. & caput 20. in cap. 4. & 7. supra.*